

tv-15 naš TOVARIS

Št. 36
27. septembra 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Razbremeniti se teže odvečnega

Odkar smo stabilizacijska prizadevanja začeli razumeti kot kakovostni premik ne le v politično-družbenem, ampak tudi v neposrednem gospodarskem pomenu, vsak dan »padajo« besede o nujnosti gospodarjenja po tržnih zakonitostih. Te so, kot nam vsak dan da vedeti svet, krute, poleg tega pa se veliki, ki obračajo velike kapitale, pogosto z majhnimi (kakršni smo tudi mi) poigravajo – pač glede na trenutne politične in gospodarske kazalce njihovih strategij. Zato je tem bolj nujno, da »v svoji hiši« zagospodarimo tako, da nas bo vsak nov izdelek, ki ga izdelamo čim boljše, stal čim manj. To pa je vprašanje, ki ga je v svojem nedeljskem govoru zastavila tudi predsednica ZIS Milka Planinc, ko je dejala, da je naše odzivanje na spremembe še vedno počasno, in so zato v že tako svetovno kriznih časih prišle vse naše pomanjkljivosti na dan v še bolj ostri svetlobi. Usklajevanje stroškov proizvodnje in porabe družbene rešitve je še vedno naša najtežja naloga, pri tem pa moramo celostno pregledati ves proces reprodukcije in razčistiti odnose vse od osnovne organizacije združenega dela pa do delovnih in sestavljenih organizacij, bank in do federacije.

Dolgoročni stabilizacijski program je zasnovan na dokaj ostrih zahtevah po spremembah dosedanjega našega delovanja in Planinčeva je opozorila, da še vedno obstajajo poskusi ohranjanja starega in izogibanje ostrejšim merilom, kakršna smo si začrtali. V tej luči pa je jasno, da se ne bomo znebili bremen, kakršno je visoka inflacija, dokler se ne bomo razbremenili teže vsega odvečnega, kar bremeni proizvodnjo.

Res je, da postopno premagujemo težave in uresničujemo gospodarski program stabilizacije, vendar bi bilo nevarno misliti, da so začetni izvozni uspehi in gibanja v proizvodnji že zadovoljiva osnova za uspešen gospodarski razvoj, je dejala Milka Planinc.

Ko je govornica spregovorila o socialni zmogljivosti najširših plasti prebivalstva ter možnostih velikih sprememb, v katere bo gospodarstvo prisiljeno, je poudarila, da nam obotavljanje pri tem nič ne pomaga, ampak nam težave le povečuje.

»Pod vodstvom Josipa Broza Tita so jugoslovanski narodi zapisali v svojo ustavo, da nihče nima pravice podpisati kapitulacije države. Naša država danes ni niti napadena niti neposredno vojaško ogrožena, vendar je mnogo razlogov, da se, ko gre za vprašanja ekonomske stabilizacije in za odločilno fazo nadaljnjega razvoja samoupravljanja, spomnimo na ta člen ustave in poudarimo, da nimamo pravice kapitulirati in da ne smemo kapitulirati pred težavami«, je dejala Planinčeva in dodala, da tega ne smemo storiti zaradi sebe, zaradi odgovornosti do ljudstva in predvsem zaradi prihodnjih generacij. Zato pa bodo naši stabilizacijski uspehi zanesljivo prispevali k temu, da nas bodo v svetu bolj razumeli, spoštovali in da bo naš ugled večji.

B. Ž. J.

Praznično tudi na Turjaku

Številnim proslavam ob koncu tedna so se pridružili tudi krajanje Velikih Lašč in Turjaka, ki te dni praznujejo krajevni praznik v spomin na 19. september 1943, ko so borci Prešernove brigade in POS v ogorčenem boju izbojevali zmago nad belogradistično postojanko na turjaškem gradu.

Na slovesnosti minulo nedeljo pri združenem domu na Turjaku so skromno, toda slovesno proslavili ta zgodovinski pomnik. Praznovanja so se udeležili tudi pohodniki mladinske pohodne enote Ljubo Šercer, pripadniki TO in DZ ter vojaki, lovci, borci NOV, predstavniki družbenopolitičnega življenja višje občine, mladina in krajanje obeh krajevnih skupnosti. Proslavo so sklenili tamkajšnji kulturniki, pevski zbor, recitatorji in dramska sekcija ZSMS Turjak.

Jože Čurin

Pot, ki veliko pomeni

Težko je v nekaj vrsticah strniti vtise in doživljanje, ki so se prepletali med pohodniki spominskega pohoda Po poteh Kokrškega odreda in domačini. Čeprav pohodnikom vreme ni bilo najbolj naklonjeno, sta bila razpoloženje in trdna volja za premagovanje vseh ovir izredna. Dobršen del so prispevali tamkajšnji domačini, zlasti tisti, ki so borce Gorenjskega in Kokrškega odreda ves čas med NOB trdno stali ob strani, pa lovci, pripadniki TO, nekdanji udeleženci NOV, planinci ter planinska društva, predstavniki gorenjskih občin in nenazadnje pionirji osnovnih šol.

Nekateri so se srečali po mnogih letih, nekateri celo prvič po vojni. Sedaj so se te, skoraj pretrgane tovariške vezi ponovno združile, vzklila so nova poznanstva, obnovila skoraj pozabljena. Tako je bilo skoraj do konca pohoda, ki so ga pohodniki sklenili minulo nedeljo v priljubljeni partizanski vasi Gozd.

Število udeležencev spominskega pohoda se je nenehno spre-

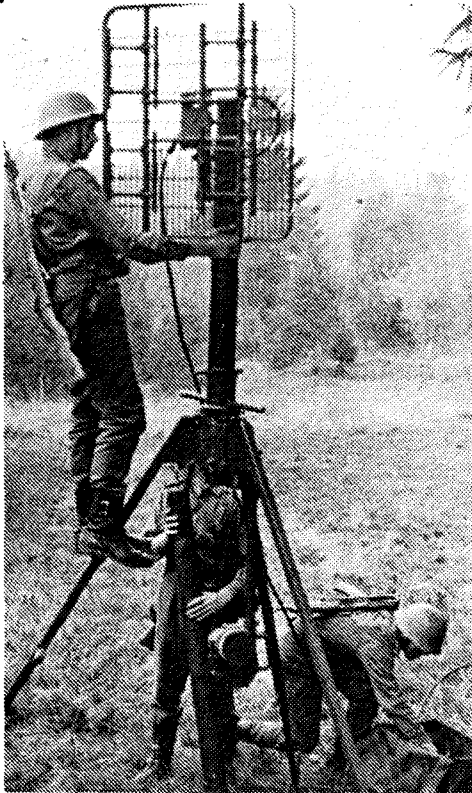

minjalo. Nekateri so se poslavljali, novi so se spet vključevali v koiono, nekaj najbolj vztrajnih pa je vzdržalo vseh devet dni. Med pohodom smo obiskali tudi številna grobišča in spomenike, položili vence, ki jih je sproti iz gorske zelenja spleta Tončka Vodnikova iz Kranja, in za hip obstali ob spomenikih ter počastili padle.

V Gozdu, kjer so pohodniki sklenili nepozabni devetdnevni spominski pohod Po poteh Kokrškega odreda, je bila minulo nedeljo proslava v počastitev krajevnega praznika, 40-letnice požiga Gozda in 40-letnice obnovitve Kokrškega odreda.

Jože Čurin

V spomin na zasedanje v Stolicah

V Stolicah se je pred trinštiridesetimi leti začelo zgodovinsko zasedanje, na katerem so položili temelje vodenja in poveljevanja v partizanski vojski. V spomin na 26. september 1941 pa praznujejo svoj praznik tudi vezisti naših oboroženih sil. Od konca narodnoosvobodilne vojne pa do danes so veliko prispevali k obnovitvi in hitrejšemu razvoju naše družbe. Težko bi našli vse vasi, zaselke in domačije, ki so dobile telefonske povezave s svetom prav ob pomoči naših vezistov. Tudi zdaj vezisti napeljujejo številne linije in tako prispevajo k hitrejšemu razvoju obmejnih in drugih krajev. Več o praznovanju vezistov preberite na peti strani.

B. K.

Po poteh velikega transporta

Med NOB je na ozemlju naše republike delovalo 110 partizanskih bolnišnic, največ na Pohorju, na Rogu, Primorskem in v Beneški Sloveniji skratka povsod na osvobojenem ozemlju. Le na Gorenjskem je partizanskim enotam uspelo postaviti manjše ambulante. V omenjenih objektih se je v obdobju vojne vihre zdravilo več kot 32.000 ranjencev. In še v nečem se osvobodilno gibanje na Slovenskem razlikuje od ostalih delov Jugoslavije. Edino v Sloveniji so bile najbolj zrele izkušnje z oddajanjem ranjencev po bojih iz enot. Na drugih območjih Jugoslavije so bili ranjenci največkrat kar pri svojih enotah.

Doslej smo odkrili že vrsto spomenikov bitkam, zmagam, osebnostim in podobno, malokrat pa smo se spomnili stotine znanih in neznanih trpinov, ranjencev in herojev v partizanskem zdravstvu, ki so dali vse za življenje borcev. Ena takih slovesnosti je bila minili petek v Cerknem, kjer so odkrili spominsko obležje. Potem se je 71 pohodnikov odpravilo po poti velikega transporta-evakuacije ranjencev s Primorske in Gorenjske na Notranjsko. Na začetku 153 kilometrov dolge poti od Cerknega prek Želina, Šebreljskega in Oblakovega vrha na Vojsko in od tod prek Mrzle rupe in Hudega polja na Otlico in naprej proti Ravbarkomandi na Notranjsko je zbranim pohodnikom, pripadnikom JLA, TO, študentom medicinske fakultete in nekdanjim borcev 31. divizije spregovoril predsednik odbora skupnosti borcev omenjene divizije Ivan Franko-Iztok. Med drugim je poudaril, da zaznamovanje humane akcije pred 40 leti, ko je več kot 3000 borcev skrbelo za prenos 91 ranjencev, postavlja v ospredje človečnost in humanizem, s katerim je bila prežeta naša revolucija. V središču vsega je bil namreč vedno človek, njegova sedanjost in prihodnost. Zato tudi takšna skrb za borce, ranjence, invalide.

Pohodnikom so ob prihodu na Vojsko, kjer so prenočevali, spregovorili tudi nekateri udeleženci velikega transporta, dr. Pavla Jerina-Lah pa se je še posebej živo spominjala tistih negotovih, toda za prenekaterega ranjenca odločujočih dni. V partizanski bolnišnici Pavla je bila namreč edina zdravnica in kuririnja, za sam transport pa je pripravila 50 ranjencev. Priprave na transport so potekale v popolni tajnosti, tako da ranjenci vse do Otlice niso vedeli, kam gredo. Prevzemalo jih je celo malodušje, saj so bili prepričani, da jih umikajo zaradi kakšne nevarnosti. Nekateri pa po tistem, ko so zvedeli, da gredo v Italijo, niso bili nič kaj razpoloženi za pot. Po prihodu v Bari so jih v oskrbo prevzeli angleški zdravniki, pa tudi naši, ki so bili iz ljubljanskih zaporov po obsodbi poslani v izgnanstvo v bližino Rima. Večina ranjencev se je po okrevanju še pred osvoboditvijo vrnila v domovino.

»Skozi te kraje, čeprav je sovražnik prav tu trdno varoval prometne poti, je enotam 9. korpusa v noči na 19. avgust 1944 uspelo varno prenesti 95 ranjencev s Primorske in Gorenjske na Notranjsko.

V spomin na evakuacijo več kot 2500 ranjenih in obolelih borcev NOV iz Slovenije, ki so jih varno zaščitile vojaške enote.

Ta pomnik je obenem izraz hvaležnosti borcev sanitetnih enot NOV, ki so rešili mnoga življenja in visoko dvignili našo čast, človečnost in tovarištvo, je med drugim zapisano na pomniku, ki so ga v nedeljo, 23. septembra, odkrili na Ravbarkomandi, kjer je kolona z ranjenci prečkala cestno in železniško povezavo med Ljubljano in Trstom. Prireditve so se udeležili številni borci, aktivisti, partizanski zdravniki, bolničarke in bolničarji, krajanje in mladina.

Popoldan pa je bil v zdravstvenem domu v Postojni seminar o partizanski saniteti in evakuaciji ranjencev v Sloveniji med NOB.

Filip Šemrl

Smernice iščejo prave smeri

Tako v frontni organizaciji, sindikatih in mladini, kot tudi v republiški skupščini in povsod drugod, kjer so te dni razpravljali o predlogu smernic za družbeni plan republike v prihodnjem srednjeročnem obdobju, torej od 1986 do 1990, so se nehote seznanili hkrati s Sizifovimi in Tantalovimi mukami iz grške mitologije, pa naj bi šlo za hudo žejo ali po kazni porivanje kamna na vrh gore, ki se nenehno odmika. Preprosto zato, ker niso mogli republiških planskih usmeritev za obdobje, ki prinaša veliko dela in iskanja, primerjati z zveznimi, ki zamujajo. Tistim, ki so že imeli možnost seznaniti se tudi z zveznim predlogom smernic, pa se zdi, da gre na njegov rovaš gotovo precej več pripomb in da bo vsako usklajevanje – ki pa je s stališča narodno gospodarske enotnosti in razvoja nujno – težko in naporno.

Še zlasti, ko vemo, da vsaj štiri petine odločitev o ekonomski politiki države (ki so še manj znane, čeprav napovedane) ima v rokah zvezna administracija. Dolgoročni program gospodarske stabilizacije, skupaj s posameznimi separati, ki obravnava osnovna neskladja v gospodarski strukturi in gospodarjenju nasploh in ki ponuja razvojne smeri, pa ostaja neuresničen že v prvi fazi, ki je pogoj, da lahko srednjeročni plan razvoja države in vsakega njenega dela posebej sploh izdelamo. S spremembami ekonomske politike kot rečeno zamujamo, škarje in platno so v rokah posadke zveznih organov, za motivacijo »vlečnih konjev«, kot je na predsedstvu RK SZDL dejal predsednik republiške Gospodarske zbornice Marko Bulc, pa ostaja kaj malo.

Vendar so že v prvih razpravah o predlogu smernic

spoznavali, da so te zastavljene tako, kot da smo prvo fazo uresničevanja dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije resnično tudi uresničili, kar pomeni, da bo treba v zadnjem letu »starega« družbenega plana storiti vse, da bo to res tako. Če ne bo srednjeročni plan le še ena lepo napisana deklaracija.

Od smernic seveda ni pričakovati, pa čeprav so nekateri prav to zahtevali, da bodo tako natanko opredelile razvojne cilje, da bo vanje zapisana že vsaka »pasja« uta, ki si jo kdo želi. Tudi ni pričakovati, da bi se kaj prida odmikale od dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije in njegovih separatov. Od smernic pa je pričakovati realnost ocen in selektivnost pri izbiri razvojnih ciljev. Realnost ocen je seveda tudi materialna predpostavka, saj se bo mogoče razvijati, mogoče bo graditi le toliko, kot bo v ta namen ostalo, več bo ostalo, bolj ustvarjalno in donosno bomo delali, bolj se bomo otesili stroškov in nepotrebnih družbene sociale. Pod lupo morajo tudi predpostavke sprememb v ekonomski politiki (tečaj dinarja, obresti, davki, prispevki za manj razvite itn), še zlasti, ker so tudi statistični podatki pomanjkljivi in raznoliki in se med seboj razlikujejo – glede na vir – tudi za dobro petino. Pod lupo morajo tudi obstoječa delitvena razmerja družbenega proizvoda, gospodarstvu bo treba nameniti precej več, če naj vleče in izvleče. Poraba bo torej morala naraščati počasneje, kot bo naraščal dohodek. Ko gre za selektivnost, pa gre opozoriti, da je precej denarja že v naprej »porabljenega« za objekte kontinuitete in posebnega skupnega pomena, za objekte, ki pomenijo temeljne razvojne cilje. Zasuk od sedanjega ekstenzivnega k intenziv-

nemu gospodarjenju bo mogoč, ko bo zmagala zavest o nujnosti tehnološkega in proizvodnega prestrukturiranja gospodarstva, ko bo vsak spoznal, da se denar, naložen v prenovu tehnologije in izbiro boljšega proizvodnega programa dvakrat obrne in da se je treba otresti tudi programov, ki so desetletja dolgo dajala slovenskim delavcem »ljubi kruhek.«

Smernice, ko jih bodo 10. oktobra v skupščini dokončno potrdili, bodo vse obvezujoče v tistem delu, ki govori o temeljnih razvojnih usmeritvah in ki opredeljuje skupne razvojne cilje. Potemtakem se pri oblikovanju družbenega dogovora o temeljnih plana ne bo mogoče ravnati in opredeljevati posamezniško. Ne nazadnje bodo morali pri oblikovanju družbenega plana resnično sodelovati in odločati delovni ljudje. Potem se najbrže ne bo dogajalo, da bo prihajalo do znane dvojnosti, ko delavec – proizvajalec jamra nad bremenom gospodarstva in dviguje cene, isti delavec – porabnik pa joka zaradi visokih cen in udriha čez državo.

Že v prvih razpravah je bilo opaziti tudi, da ponekod še niso dojel dejstva, da bodo materialne možnosti v prihodnje še pičlejše, da bo treba vse do leta 1990 (kot je povedala v Pulju Milka Planinc, predsednica ZIS) trdo odplačevati dolgove v tujini, da jih bomo lahko zmanjšali na znosno mejo, ki jo je opredelil ZIS na četrtino deviznega priliva (zdaj pa je 46 odstotkov deviznega priliva). Zato bo treba dobro razmisliti o prioritetah – ne panožno, ampak vsi skupaj. Razmislek še najmanj stane. Potem pa odločiti in vztrajati. Pa naj se odločimo za večja vlaganja v znanje, tehnologijo, znanost, raziskave, tovarne ali kam drugam.

Ivan Vidic

Razdrto zavezništvo

Že od prve polovice septembra ima Francija tako imenovano »enobarvno« vlado – štirje ministri iz vrst Komunistične partije so zapustili vladne klopi in partija je iz vladne stranke spet postala opozicijska politična sila.

Z izstopom komunistov iz skupne vlade levice v Franciji se je končalo obdobje, ki je pomenilo popolno novost v delovanju levih političnih strak v zahodni Evropi. Prvič se je namreč v zgodovini delavskega gibanja zahodne Evrope zgodilo, da so socialisti in komunisti sestavili skupno vlado. Sedanji izstop komunistov iz vlade zato ocenjujejo na zahodu kot konec enega izmed najbolj nenavadnih političnih zavezništev levih strank in hkrati konec poskusa družbeno-gospodarskih reform, ki bi pri njih aktivno sodelovali komunisti kot vladna stranka.

Vzroki za razcep socialistično komunistične vladne koalicije in zavezništva med obema kriloma francoskega delavskega gibanja so kajpada mnogoteri.

Triletna vladavina socialistov in komunistov je prešla dve značilni in nadvse protislovni obdobji. Prvo obdobje, dejansko prvo leto nove vlade, označuje vrsta pomembnih reform, ki so dokaj globoko segle v gospodarsko, družbeno in administrativno stvarnost Francije. Vlada se je na primer lotila takih ukrepov, kot je

bila nacionalizacija zasebnih bank – nekaj nezasišane za varuhe zasebne lastnine. Z gospodarsko politiko je vlada v prvem obdobju globoko zarezala v dotedanjo delitev narodnega dohodka: delavcem in vsem revnejšim slojem je dvignila plače kar za 30 odstotkov, bogatašem pa naložila občitne davke.

Morda najbolj »revolucionaren« ukrep socialistov in komunistov je bila popolna reorganizacija državne oblasti. Zrušili so eno najbolj trdnih trdnjav centralizma v Evropi, saj se v Franciji vse od Napoleonovih časov ni kaj prida spremenila vsemogočna centralna oblast, ki je vse vzvode vladanja in odločanja držala v svojih rokah. Zdaj je vladna reforma prenesla velik del oblasti na pokrajinska upravna telesa in starodavnemu centralizmu je v Franciji za vselej odklenkalo.

Vendar je vladi pod vodstvom socialistov kmalu začelo primanjkovati sape. Pritisnila so težavna in zapletena gospodarska vprašanja. Vlada se je znašla med kladivom delavskih zahtev po zaposlitvi in večjih plačah ter nakovalom izgub velikih podjetij, ki so zahtevala modernizacijo, novo tehnologijo ali celo zaprtje vrste izgubarskih podjetij. To je sprožilo val socialnih nemirov, stavk, demonstracij. Desnica je spretno izrabljala zagate vlade, javno mnenje se je začelo odvracati od obeh vladnih strak. Volitve v evropski

parlament so prinesle komunistični partiji enega najhujših udarcev – število njenih glasov je padlo na 11 odstotkov, kar je najnižji odstotek v vsem povojnem času.

Vlada je opustila svojo začetno zagretost za reforme, nekaterim se je celo odpovedala. Notranji gospodarski, socialni in politični zapleti so pripeljali do točke, ko sta bili obe levi stranki prisiljeni oditi narazen: socialisti k politiki gospodarske stabilizacije, ki ne more več zagotavljati polne zaposlitve, komunisti v opozicijo.

Vodstvo socialistične stranke ne vidi več perspektive v zvezi s komunisti, pač pa jih gospodarske težave in socialne zagate silijo k iskanju nove poti – k združevanju vseh Fracozov v boj proti krizi, ne glede na idejne in politične razlike. Socialistično vodstvo vidi pred seboj eno samo veliko, toda odločilno nalogo – modernizirati celotno gospodarstvo, ga opremiti s sodobno tehnologijo, če noče Francija izgubiti koraka z drugimi državami zahodne skupnosti. Pri tem pa ni prostora za polovične ukrepe, četudi stavkajo delavci, ki zaradi modernizacije izgubljajo delo.

Vse to pa odpira pred vsemi političnimi silami, tudi pred partijo, vprašanje, kam in kako naprej.

Drago Košmrlj

Neenakopraven položaj pri uveljavljanju pokojninske dobe v obnovi postopka

Tako kot bivši slovenski republiški Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 1972 – skrajšano ZPIZ (prečiščeno besedilo Ur. list SRS št. 19/77 in 30/78) v 56. členu ima sedaj slovenski republiški Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 1983 – skrajšano ZPIZ (Ur. list SRS št. 27/83) v svojem 119. členu določbo, da postopek za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja določijo zavarovanci s samoupravnim splošnim aktom skupnosti. Na osnovi bivšega SPIZ-a sta bila izdana Statut skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji (Ur. l. SRS št. 10/82) in Pravilnik o postopku za uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ur. l. SRS št. 17/79). Ustavno sodišče SRS pa je razveljavilo določbo 3. odst. 147. čl. zgoraj citiranega statuta in določbo 3. odst. 84. čl.

zgoraj citiranega pravilnika, ker sta omejevala možnost predlagati nov postopek na podlagi novih dejstev ali novih dokazov v roku 5 let od izdaje prejšnjega sklepa.

V obrazložitvi svoje odločbe št. UI 5/82 z dne 20. 6. 1983 (Ur. l. SRS št. 23/83) je Ustavno sodišče navedlo, da omenjeni odločbi nista v skladu z 61. členom Zveznega zakona o temeljnih pravicah pokojninskega in invalidskega zavarovanja iz leta 1971 – skrajšano ZPIZ (Ur. l. SFRJ, št. 35/72, 18/76, 58/76, 22/78 in 74/80) in z 2. čl. republiškega Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju iz leta 1972 (prečiščeno besedilo Ur. l. SRS št. 19/77 in 30/78), ki določata, da pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ne morejo zastarati.

Zastarajo lahko posamezni zapadli, a neizplačani zneski pokojnin in drugih denarnih prejemkov, ne pa pravica sama. Z določanjem rokov se zavarovancem ne more odv-

zeti možnosti, da ponovno uveljavijo svojo pravico do pokojnine, ki jim v prvotnem postopku ni bila priznana, ker takrat še niso vedeli za nova dejstva, oziroma niso imeli možnosti, da bi uporabili dokaze o dejstvih, od katerih je odvisna uveljavitev njihovih pravic.

Zgoraj omenjeni Zvezni ZPIZ iz leta 1972 je zamenjal Zakon o temeljnih pravicah pokojninskega in invalidskega zavarovanja – skrajšano ZPIZ iz leta 1982 (Ur. l. SFRJ št. 23/82), katerega 7. čl. se glasi: »Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so neodtujljive, osebne materialne pravice. Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ne morejo zastarati, razen zapdlih in še neizplačanih zneskov pokojnin in drugih denarnih terjatev v primerih, ki so predvideni z zakonom. Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se ne morejo prenesti na druge osebe.«

Zanimivo je, da seadnji slovenski republiški ZPIZ nima podobne določbe, kot jo ima zgoraj cit. 7. čl. Zveznega ZPIZ. Ne glede na to pa je sedanji Statut skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji (Ur. l. SRS št. 40/83) v skladu s 7. čl. ZPIZ in v določbah o obnovi postopka nima take določbe, kot jo je imel dosedanji Statut, ki jo je razveljavilo Ustavno sodišče SRS.

V praksi pa se je pojavilo vprašanje: ali omenjeni 7. čl. ZPIZ velja za vse zavarovance? Iz samega besedila omenjenega člena bi se dalo sklepati, da velja. Vendar to ni tako, kajti iz določbe 101. čl. Zveznega ZPIZ sledi, da se v postopku za reševanje zahtev za obnovo postopka za ugotavljanje posebne dobe iz narodne osvobodilne vojne, vloženih po 1. juliju 1983, uporabljajo določbe Zakona, ki ureja splošni upravni postopek. To pa je Zakon o splošnem uprav-

nem postopku (prečiščeno besedilo Ur. l. SFRJ, št. 29/78), ki v svojem 252. čl. določa, da je možna obnova postopka le v objektivnem roku 5 let od izdaje prejšnje odločbe in v enomesečnem subjektivnem roku, ko se zve za obnovitveni razlog. Očitno je, da je določba 101. čl. Zveznega ZPIZ postavila borce NOV v neenakopraven položaj z drugim zavarovancem. Zgoraj omenjeni Statut upošteva tako 7. kakor tudi 101. čl. Zveznega ZPIZ in v zadnjem odstavku 186. čl. določa: »Postopek za obnovo se začne na zavarovancev predlog ne glede na roke, razen v primerih 101. čl. Zveznega zakona.«

Kljub temu da v večini združen in Zvez združenj borcev NOV prevladuje mnenje, da bi morali dokazovanje udeležbe v NOV in uveljavljanje posebne dobe enkrat za vselej končati, mislim, da bi morali vprašanje obnove postopka rešiti za vse na enak način. Pojavlja se vprašanje, ali zakon lahko pri določbi, da te pravice ne zastarajo, napravi izjemo, ne da bi pri tem kršil ustavne določbe, da so pred zakonom vsi enaki itd. O tem pa bi lahko, če bo kdo od prizadetih sprožil postopek, presodilo le Ustavno sodišče Jugoslavije, ne pa Ustavno sodišče SR Slovenije.

Mirko Kostanjevec

Danes seja predsedstva zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije

O osnovah programa dela za prihodnje leto

Danes bodo delegati v predsedstvu ZO ZZZB NOV Jugoslavije obravnavali osnove programa dela jugoslovanske borčevske organizacije za prihodnje leto po predlogu sklepov trinajste seje CK ZKJ. Potem se bodo preusmerili k pregledu izvajanja zveznih predpisov o osnovnih pravicah borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev, imenovali člane delegacije ZZZB NOV Jugoslavije na konferenci borčevskih organizacij o varnosti, razoroževanju in sodelovanju v Evropi ter obravnavali še nekatera tekoča vprašanja o imenovanjih in sodelovanju v organih SZDL.

Obletnica zasedanja v Stolicah je praznik vezistov Prijateljstvo je temelj...

V sredo, 26. septembra so slavili svoj praznik vezisti naših oboroženih sil in vsi tisti, ki se kakorkoli ukvarjajo z zvezami. Se posebej slovesno je bilo v enotah vezistov jugoslovanske ljudske armade. Vojniki, starešine in gostje so se spomnili časov, ko se je začela rojevati ta zvrst naših oboroženih sil.

Korenine razvoja segajo v čas, ko je prišel na čelo KPJ tovariš Tito. Zavedal se je, da partijsko delo ne bo učinkovito brez sprotne in stalne izmenjave informacij. Zato je razširil obstoječo partijsko

oglasila tudi prva partizanska radijska postaja. Borci Valjevškega partizanskega odreda so namreč sovražniku zaplenili postajo in oddajali svoj program.

Med narodnoosvobodilno

vami, od katerih jih je bilo več kot 85 odstotkov zaplenjenih.

Razvoj sistema zvez v Titovi Jugoslaviji lahko razdelimo na tri obdobja. Za prvo v letih 1945 do 1950 je značilna obnova porušene zveze, predvsem pa usposabljanje telefonskih in drugih tehničnih sredstev, njihova uporaba za potrebe JLA, varnost in obnovo države, šele nato za druge potrebe. V obdobju 1950-60 smo namenili veliko pozornosti domači izdelavi opreme in sredstev za zveze. V naslednjem obdobju pa je postal sistem zvez nenadomestljiv dejavnik vodenja in poveljevanja in kot zvrst povsem spremlja in ohranja raven dosedanjega razvoja naših oboroženih sil.

Kako danes živijo in delajo vezisti JLA, nas je zanimalo. Obiskali smo enoto, ki ji poveljuje Jozo Kukavica. »Kot vsa naša družba tudi naša enota dela v težavnejših razmerah, kljub temu pa smo ob okrepljen prizadevanjih, ob boljšem izkoriščanju in vzdrževanju tehnike dosegli boljše rezultate na vseh področjih. K temu je pripomoglo tudi dejstvo, da je starešinski sestav zelo mlad, poln energije in zamisli za boljše delo. Starešine tudi bolj razumejo vojake, saj med njimi ni velike razlike v letih. To pa dobro vpliva na moralno-politično stanje, ki je zelo trdno. Starešine pri svojem delu z vojniki in vojakinjami razvijajo prijateljstvo, bratstvo in enotnost, ki so bili temelj uspeha v naši revoluciji. Pri vojaškem usposabljanju namenjamo največ pozornosti svoji specialnosti. Delo poteka tako, da se pouk

Kljub temu, da so vezisti, morajo vojniki in vojakinje obvladati tudi druge vojaške veščine. Precej časa namenja pehotnemu usposabljanju. Mlajša vodnica - stažistka Ismeta Hadžić iz Kalezije blizu Tuzle kritično opazuje zaklon, ki ga je naredila Emira Smajić, rojena v Gradašcu, živi pa v Titovem Velenju.

v učilnicah, kabinetih in na poligonu dopolnjuje, prepleta. Vrhunec dela vsake generacije pa je nekajdnevno tabornjenje na terenu, kjer vojniki pokažejo, kaj so se naučili v petih mesecih in dvaindvajsetih dneh. Vsi skupaj se zavedamo, da je hitrost prenosa informacij v morebitni vojni odločilna za zmago ali poraz,« je med drugim poudaril Jozo Kukavica.

Cepprav je delovni dan vezistov naporen, pa najdejo čas tudi za sodelovanje z vsemi organizacijami, ki se ukvarjajo z zvezami. Pogosto obiščejo ali pa se srečajo z delavci PTT, RTV, ŽTP elektrogospodarstva, republiškega sekretariata za notranje zadeve, z radiomaterji in drugimi. Poleg tega so v prostem času veliko prispevali k nadaljnjemu razvoju zvez v naši državi. Tako je enota, ki ji poveljuje Jozo Kukavica, od lanskega praznika do letošnjega obnovila sedemdeset kilometrov kablskih

vo napeljali deset kilometrov kablov in posodobili cesto na Krim in še kaj.

O visoki bojni pripravljenosti enote pa priča ocena Generalne inspekcije zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. Ob obisku v njihovi enoti so si prislužili prav dobro oceno. Ta ocena pa obsega vse dejavnosti, od vojaško-strokovnega znanja, moralno-politične enotnosti do kulturno-zabavnega življenja.

Vezisti iz enote, ki ji poveljuje Jozo Kukavica, so s tem dokazali, da so pravi nasledniki tisočev vezistov, ki so med vojno skrbeli za hiter in varen prenos pošte iz Kočevskega Roga vse do Celovca in Beneške Slovenije. Vojaki in vojakinje so zelo veseli tudi vsakega obiska članov skupnosti kurirjev in vezistov NOV. Radi jim prisluhnemo, še posebej pozorno pa

Na taborjenju so »radisti« iz enote Milenka Lukića v najkrajšem možnem času postavili relejne naprave in informacije so nemoteno krožile med »Štabom« in »enotami«

mrežo zvez in jo prilagodil takratnim razmeram.

Za svoj praznik pa so si vezisti izbrali 26. september, ko se je pred trinštiridesetimi leti v Stolicah začelo zgodovinsko zasedanje, na katerem so postavili temelje vodenja, poveljevanja in s tem tudi temelj za organiziranje zvez v NOV. Tega dne se je

vojno so se zveze, ki so bile organizirane pred vojno, samo okrepile in pomnožile. Naši borci so uporabljali kurirske, signalne, žične in radijske zveze. Zmago nad nacistično zasedanje, na katerem so postavili temelje vodenja, poveljevanja in s tem tudi temelj za organiziranje zvez v NOV. Tega dne se je

Združena taktična vaja enot JLA, TO in drugih struktur SLO

Nasprotnik ni vzdržal njihovega pritiska

V idrijskem hribovju, kjer domačini pravijo, da je ravnina postavljena pokonci, je pred dnevi potekala obsežna združena taktična vaja vseh struktur SLO. Vaja je zahtevala od vseh udeležencev dobro telesno in psihično pripravljenost, sodila pa je v okvir rednega usposabljanja enot ljubljanskega armadnega območja.

nje, kako vsa tehnika prenaša delo v takšnih zapletenih razmerah.

V težkih razmerah so delovale enote TO. Začasno zasedeno ozemlje je bilo polno enot »plavih«, tako da je bilo premikanje zelo težavno. Teritorialci pa so s pravilno organizacijo dela in vsestransko povezavo z drugimi strukturami SLO na terenu

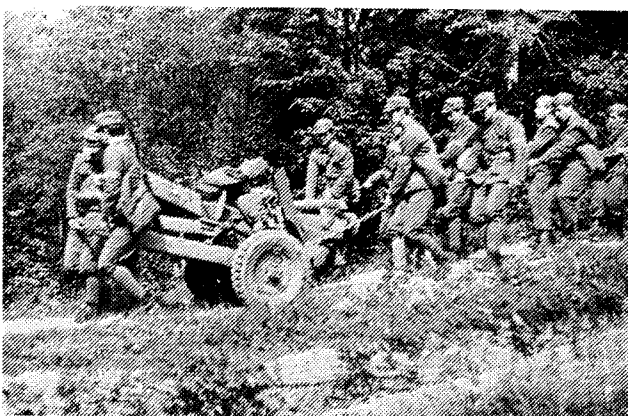
Enote »rdečih« so s silovitim napadom zavrnile »modre« in jih preganjale proti zahodu. Pri tem jih ni mogla zaustaviti niti reka Idrija

O vrhunski telesni pripravljenosti enot JLA, TO in rezervnega sestava priča podatek, da so nekatere prehodile več kot sto kilometrov dolgo pot in premagovale tudi višinske razlike dveh ali treh tisoč metrov.

Pri vaji so se izkazale enote »plavih« in »rdečih«. Vsi vojniki so bili zelo motivirani za delo in vsake naloge so se lotili z dobršno mero strokovnosti in optimizma. Vojaki iz enot Špire Nikovića in Milana Gorjanca pa so to vajo izkoristili tudi za preverja-

imeli na voljo dovolj informacij za pravilno ukrepanje in premike. S svojimi akcijami so nenehno vznemirjali »plave« in tako zbijali njihovo moralo in veliko pripomogli k uspešnemu napadu »rdečih«.

Ob koncu vaje je poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkić v izjavi za Radio Ljubljana med drugim dejal: »Menim, da bo končna analiza te vaje pozitivna, tako za enote JLA, še posebej pa za enote TO in druge

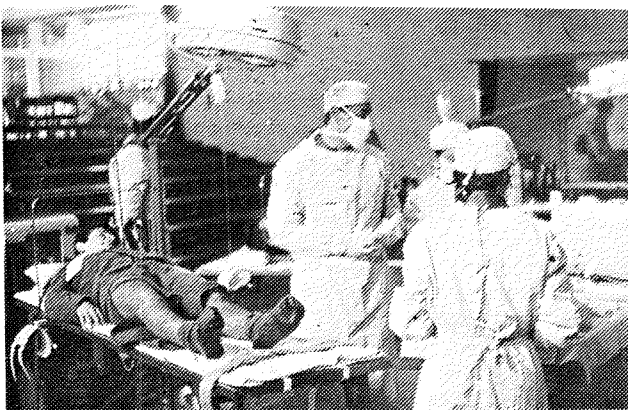

Gorske topove so pripeljali na drugo stran po zasilnih mostovih, ki so jih zgradili pontonirji. Na drugi strani pa so jih čakali visoki hribi, toda vojniki »rdečih« so jih z rokami pripeljali na bojne položaje, od koder so neusmiljeno obstreljevali »modre«

strukture SLO, ki so sodelovale. Pokazale so visoko usposobljenost in pripravljenost, da v morebitni vojni

odigrajo nalogo, ki jim je namenjena z našo zamisljivo SLO in DS.«

Bojan Kuntarić

Posebnost vaje je bilo delovanje bolnišnice v vojnih razmerah. Pokazalo se je, da bi svojo nalogo opravljala prav tako dobro kot v miru

Premalo je denarja

V Mariboru v domu JLA so se v začetku septembra sestali na skupščini Zveze strelskih organizacij Maribor delegati strelskih družin in razpravljali o delu zveze in posameznih strelskih družin. Predsednik Zveze strelskih družin Maribor Metod Sušnik je v svojem poročilu med drugim poudaril, da je strelstvo v Mariboru od leta 1948 do danes doživljalo vzpone in padce tako po kvaliteti kot po številnem stanju. V letu 1980 je 35 strelskih družin stelo okrog 3500 članov. Na delo so vplivali tudi pogoji dela, ki niso bili povsod dobri. Zlasti je bila premajhna finančna pomoč, pa tudi s kadri so bile težave. Nekatere strelske družine so bile zaprte v svoj krog in se niso vključevale v okolje. Dosti krivde za takšno stanje gre tudi Zvezi strelskih organizacij, ki iz kadrovske in finančne vzroke ni mogla navezati boljših stikov s posameznimi strelskimi družinami. Nekatere strelske družine so se zato počutile osamljene in se niso aktivno vključevale v delo zveze. Navedel je tudi primer, da so strelske družine Ivan Lešnik-Vuk predlagali za razpust, vendar so se pozneje odločili drugače; kasneje je prav ta družina oživela svoje delo po zaslugi mladih in sposobnih vodstvenih kadrov, tako da je danes ena vodilnih strelskih družin v Mariboru. Izredno uspešni pri pridobivanju novih članov so bili tudi v strelskih družinah Avgusta Majerića in Miloša Zidanška. Ko je tov. Sušnik govoril o strelskih objektih, je povedal, da so izgubili strelišča na Betnavi, v Stražunu in pod Pekrsko gorco. Tudi strelišča pod Meljčkim hribom, kljub večkratnim razpravam, še do danes niso mogli obnoviti.

V razpravi je predsednik mestne konference ZRVS Maribor generalmajor Jože Berce poudaril, da namenja ZRVS v Mariboru izredno skrb strelstvu, ker se zaveda pomena tega dejavnosti ne samo za športno-rekreativno dejavnost, temveč zlasti za potrebe SLO in DS. Pohvalil je tudi prizadevanje mestnega sekretariata za ljudsko obrambo v Mariboru, ki podpira strelski šport in gradnjo novih objektov za strelce. ZRVS pričakuje, da bodo vsi dosednji finančni gleda na izreden pomen te dejavnosti v prihodnje prispevali več denarja v ta namen. ZRVS si prizadeva, da bi v strelske vrste pritegnili čim več mladih ljudi in omogočili, da bi iz množičnosti zrastle tudi skupine kvalitetnih strelcev. Sekretar mestnega sekretariata za ljudsko obrambo Maribor Tone Šebart je dejal, da so vrata sekretariata vedno odprta za vse strelske funkcionarje in strelce. Zaradi izrednega pomena te dejavnosti za SLO in DS si bodo tudi v prihodnje prizadevali za hitrejši in bolj kakovosten razvoj strelstva v Mariboru. Predstavnik strelske družine Avgusta Majerića je opozoril tudi na slabosti Zveze strelskih organizacij Maribor, ki je bila slabo povezana s strelskimi družinami in premalo poskrbela za obveščanje strelskih družin o svojih sklepih. Razlogi so bili seveda v pomanjkanju denarja in ljudi v zvezi.

Na skupščini so razrešili dosedanje vodstvo in za novega predsednika polkovnika v pokoj Jovo Dobričevića, nekdanjega komandanta mariborske garnizije, ki se ves čas aktivno vključuje v družbenopolitično in društveno dejavnost v Mariboru. Za podpredsednika so izvolili Edija Kosja iz strelske družine Avgusta Majerića in Djura Djakovca iz strelske družine Kajuh-TAM, za sekretarja pa Zlatka Klineta iz strelske družine Boris Kidrič-Stavbar. Član predsedstva mestne konference SZDL Maribor Maks Vele je čestital novemu vodstvu in se zahvalil tovarišem, ki so doslej vodili delo zveze. Izrazil je prepričanje, da bo delo Zveze pod novim vodstvom zaživelo in da bo znala ustvariti tesno povezavo s strelskimi družinami ter se delegatsko organizirati. Poudaril je, da tudi učitelji na solah pričakujejo pomoč zveze in strelskih družin pri organiziranju strelskih krožkov in obrambnih dni.

Na skupščini so izročili tudi priznanja za uspešno delo, ki so jih dobile strelske družine 1. Pohorski bataljon, Boris Kidrič-Stavbar, Franc Lešnik-Vuk, Avgust Majerić, Ljubič, Železnikar in Marles. Priznanje sta prejeli tudi občinski strelski zvezi Ptuj in Varaždin, ki so jim priznanje izročili na strelskem tekmovanju v Varaždinu.

Marijan Kos

Med kozjanskimi ljudmi

Bratovščina blaga, lesa in kristala

Nekoč mi je nekoč dejal, da je Kozjanca težko »zagrabiti«, kar naj bi pomenilo, da mu je težko priti do obisti, čemur seveda velja oporekati. Denimo, da so trmasti, svojeglavi, pridni ljudje težkih rok, nekoliko grobega srca, včasih tudi zaprti vase. Da radi pojejo, priložnosti niti niso pomembne in da so na moč zaljubljeni v svoje gorice, pa vzklipljivi in zazrti v svojo starobitnost in njihove simbole ter izročila.

V časih, ko se je bilo treba opredeljevati in se za obstoj tudi boriti, se mnogokateri lastnosti Kozjancev niso izkazale kot slabe. »Razjezili« so jih že na začetku in – bilo je dovolj, da se jim je nasilje priskutilo za vse večne čase in še čez. Zato so nagajali in – nagajivost grdo plačali. Požigali so jim hiše, jih vlačili po zaporih, streljali, niso pa izgnali upornega duha, zažetega vanja že iz časov Pavla Šterca, Gubčevega in Gregoričevega soborca.

Ta lepa lastnost prehaja v današnji čas.

S trmo, zavzetostjo in ne vselej enako odločnostjo si gradijo sedanost in bodoče v jutri. Takšni so bili vselej – ni bilo še konec dne, že so se spogledovali z jutrišnjim. Tudi če jih je udarilo po glavi. A se je zgodilo tudi nasprotno: kajkrat se jim ni zdelo, da bi dohajali tiste pred seboj. Tudi takšni so.

Ondan so poimenovali svojo šolo po 13. udarni brigadi Mirka Bračiča, gostili njene borce, slavili občinski praznik, strnjeni ob Batičevem spomeniku in posledaj raztepeni po kozjanskih cestah veselo modrovali o kozjanskem jutri.

Ta kozjanski jutrišnji dan ima več obrazov. Vselej je bil takšen in včasih se jim je to otepalo.

Bilo je pred njihovimi prazniki. Srečali smo se v kozjanski šoli, v Kozjem.

Ivan Štendler, ravnatelj kozjanske šole, skuša Kozjance zriniti na nova pota. In ni niti edini.

»Odprtost za vsako ceno!«

»To je pravzaprav rešitev«, razlaga Štendler. Zaprtosti si ne moremo privoščiti, četudi bi jo nekatere ozke glave še kako želele imeti. A to so zasebni, lokalni, izjemno ozki interesi, ki nas ne bodo pripeljali nikamor. Kot človek ne more živeti sam, tudi družba ne more.

Odpirati se mora tudi šola, vzgoja, izobraževanje. Poimenovanje naše šole po brigadi, ki je osvobodila Kozje, nam je ponudilo izživ – znova bomo lahko odšli ven, se obogatili z novimi spoznanji, Kozje spet približali svetu. Stike že imamo, premišljujemo o možnostih.

Tudi Jože Božiček, vodja kozjanske steklarne, ni prav nič v zadregi za prihodnost Kozjega, ki ga Slovenci poznajo, če že drugače ne pa vsaj o Kozjanskem

odredu oziroma po Gubčevi pesmi z istim naslovom.

»Štendler ima seveda prav. Gre še za nekaj več. Vsi skupaj imamo možnost

Jože Božiček

poskrbeti, da se izročilo naše revolucije obogati, oplemeniti, ohrani še v kakšni drugi obliki. Denimo v steklu. Nekaj idej že imamo, nekaj je bilo uresničenih, precej jih ponuja spominski park Trebče. Slišal sem, da bi v šoli radi imeli spominsko zbirko brigade. Vprašujete, če bi bili pripravljeni sodelovati? Se zmeraj smo sodelovali. Po udarjam: združeno delo in kraj ne smeta biti nikoli ločena. Potrebujemo drugi druge. Toréj: priskočili bomo na pomoč.

Že doslej smo sodelovali. Tudi s šolami v Lesičnem in Bistrici ob Sotli. V začetku so bile to spontane akcije, ki so pozneje prerasle v zavestne in organizirane, temelječe predvsem na vsebini in ne na formi.

Podpisali smo sporazume, se dogovorili. Namen je jasen: hočemo dobiti kadre, izboljšati možnosti izobraževanja (tehnično opremljenost šol in podobno), doseči, da se bodo šole bolj intenzivno odpirale v združeno delo. Gojimo poklicno usmerjanje, vse bolj uvajamo proizvodno delo za šole, prakso povezujemo s teorijo!«

Šolarji se dodobra seznanijo z vsemi opravili v kozjanski steklarni oziroma biserilnici. To je odlično vlaganje, se navdušuje Božiček. Dogovorijo se, na primer, da otroci pri likovnem pouku rišejo nalašč za steklarne motive iz njihovega, steklarskega okolja, ki so jih opazili na obisku. Slike je mogoče videti v proizvodnih dvoranah. Toplina se je naselila med stroje, med rezko brnečo družino. Učenci jim pripravljajo kulturne programe ob različnih priložnostih. Roka roko umiva.

»Naši delavci so Kozjanci. To veliko pove. Šoli smo kupili pianino, priložimo denar za izlete, darila najboljšim učencem... Iz čiš-

stega dohodka izločamo 0,2% za te potrebe,« je o pravilnem ravnanju prepričan Jože Božiček, ki je, podobno kot vsi ostali zaposleni, mlad in zagnan.

Če je poklicno usmerjanje zastavljeno smiselno, je seveda učinkovito. Najboljši učenci v rogaški steklarski šoli, pove, so iz kozjanskih šol. Včasih, dostavi pomenljivo, so šli na to šolo le učenci s slabšim uspehom.

Nove možnosti prinaša tudi tekstil

Utrip tovarne, ki je le nekaj lučajev od stavbe, kjer je bila pred štiridesetimi leti postojanka žandarmerije, ki se je trmasto upirala napadom borcev Bračičeve brigade, določa po svoje utrip kraja. Vendar ne sama. Pomaga ji tudi obrat tekstilne tovarne Metka iz Celja, tudi v njem so zaposleni le Kozjanci, in kozjanska žaga, ki je ob prazniku dobila nove proizvodne prostore. Precej upov pa Kozjani polagajo v novi gostinski obrat, »Pri ribniku« so ga krstili, ki naj bi Kozje in Kozjane vteloval v spominski park Trebče.

Človek, ki je pred dvajsetimi leti odrinil s trebuhom

Ivan Štendler

za kruhom iz Kozjega, s Kozjanskega nasploh, kraja danes bržkone ne bi spoznal, toliko se je spremenilo v tem času. To je seveda treba videti, dojeti razvoj in voljo ljudi, ki so stoletja čemeli v nekakšni apatiji, revščini in odmaknjenosti.

Mladi tajnik kozjanske krajevne skupnosti Srečko Sok, človek generacije, ki bo poslej krojila usodo Kozjanskega, živi na trdnih tleh, tu in tam včasih sicer skoči v prihodnost, vendar zmerno.

»Ob praznovanju občinskega pa tudi krajevnega praznika 9. septembra, ko je Bračičeva osvobodila Kozje, nas je čas malo prehitel (je res, da prizačevne ljudi čas vedno prehiteva? op. pisca). Cesta na Vetrnik ne bo zgotovljena, zlasti na mostovi. Predvsem nas mučijo delovna mesta. Reguliran je del bistriške struge, dobili smo novo avtobusno postajo, obrat

TTG Atomske toplice, novo prizvodno halo kozjanske žage, uredili smo ploč-

Srečko Sok

nike. Pri nekaj sto delovnih mestih v Kozjem se seveda pojavljajo nove potrebe, kaj malo pa tudi nove možnosti. Ljudje se vozijo v oddaljene industrijske centre, v Celje, Rogaško Slatino, Štore... Čemu bi se vozili in zapravljali energijo? Iščejo nove možnosti. Najbrž se bo v prihodnje razširila kozjanska steklarna, kdaj, ne vemo. Že dolgo Kozjani sanjajo o bazenu, športno-rekreativnem centru, sredstev pa ni, zlasti ne v teh stabilizacijskih časih. Vendar se mi to ne zdi zapravljanje denarja. Mlade je treba zadržati na vse mogoče načine. Tudi je težko, ker ljudje zahtevajo svoje, pripravljeni so tudi sami prispevati, se žrtvovati, milijoni grede iz žepov občanov za nove ceste in podobno. Ljudem moraš prislusniti, iskati rešitve...«

Ure, ko je Kozje gorelo in so se stiskala srca

Da je danes tako, kot pač je, je treba pogledati v zgodovino, v septembrske dni leta 1944 in seveda še nazaj. Kozjanci so bili vselej v zgodovini zelo občutljivi, kadar so jih pritiskali ob zid. In zgodovina se je na takšen način pogosto poigrala z njimi.

Tudi 9. septembra so jih stisnili, vendar so takrat potegnili daljši konec tisti, ki so prišli nepoklicani.

Napad na Kozje. Med borci Bračičeve brigade je bil tudi domačin Karlek Bračun, frizer. S preprosto, nadvse izvirno kozjansko besedo je na moč slikovito približal tisti čas, ko je v Kozjem vrelo, kot da bi se utrgal oblak in se nebo spustilo nad kozjanska gričevja.

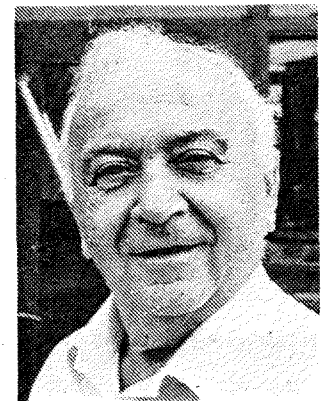
»V brigado sem prišel tik pred napadom na Kozje. Poklicali so me v štab divizije. Kozje poznaš, domačin si, vodil nas boš, so rekli. Zbrali smo se na Praprotnem in približno ob enajstih ponoči prišli na Pilštanj. Bila je lepa, mirna noč, tudi mrzlo ni bilo. En bataljon je odšel proti Koz-

jem po cesti, drugi proti staremu gradu, tretji proti levi strani, v smer Vine gore. Zjutraj, desetega, se je začel napad.

Nemci so se močno zabarikadirali v župnišču in spodaj, v nekdanji zdravstveni postaji. Vrelo je ko sam vrh. Pri pošti sva čepela skupaj z mitraljezom Kitakom. Streljal je po bunkerjih, vendar se niso vdali. Popoldne smo župnišče osvojili, žandarmerija pa je bila pretrd oreh.

Bil je torek, ko so se boji naposled le umirili. Spominjam se, da je hotel nek vermanšaftar pobegniti na cerkveni stolp, da bi nas od tam kosil z mitraljezom. Ni se mu posrečilo.

Kozje se ni vdalo zlahka. Veliko truda smo vložili, da smo izbežali vermanšaftarje iz njihove postojanke,

Karlek Bračun

kjer je danes postaja milice in krajevni urad. Imeli so strašansko utrjen bunker... kljub temu je osvražen Šafar yendarle moral priznati polom svoje postojanke in jo predati. Šafarju je sodilo ljudstvo.«

Nemcem je proti jutru zadnjega dne bojev prišla na pomoč okrepitev in brigada se je umaknila proti Pilštanju, se še vedno dobro spominja Karlek Bračun, ki je pozneje strigel v štabu divizije in bril soborce. Z brigado so odšli tudi nekateri vermani slovenskega rodu.

O Kozjem bi se seveda dalo še marsikaj povedati, vendar je to bolj naloga zgodovinarjev kot nas. Nekaj tega dela opravlja že vsa leta po svobodi tudi naš sogovornik, ki šolarjem vneta razlaga zgodovino svoje brigade in – še posebej – spregovori o napadu na domači kraj. Poslušalci, kar naprej poudarja, so izredno pozorni in hvaležni. Boljših ne bi našel.

In tako živijo v Kozjem z roko v roki. Razumeti se, bodi pravilo, smo nekajkrat slišali tam pod Bredičem, kjer je svoje dni gospodoval kozjanski zmaj. Kozjani so ukrotili marsikaj, tudi zmaja menda. Zdaj krotijo čas, ki ga živijo. Bolj ali manj upešno.

Milenko Strašek

Cesarju, kar je cesarjevega...

Ogorčen sem nad grobim kršenjem ideoloških opredelitev nad nemočnimi – umrlimi. Že dolga leta sodelujem pri civilnih pogrebi in vedno me zaboli, ko vidim, kako pokojnim ne priznamo in ne spoštujemo tistega, za kar je živel, delal, trpel in v kar so verovali. Na primer človeka, ki je bil že med vojno sekretar skoja in zatem predan član KPS in je kot družbeni delavec aktivno sodeloval do zadnjih moči, pa so ga lepo dali pokopati cerkveno. Ali drug primer. Ko so k pogrebu zdaleč prišli soborci, da bi se poslovili od zvestega tovariša in vsestranskega funkcionarja, so dobesečno obstali, ko so se znašli sredi cerkvenega obreda.

Velik je takih primerov, eni so bolj in drugi manj vidni, manj opazni. Vsekakor pa gre za odnos do človeka, ki si je vse življenje prizadeval, se boril, trpel za nekaj, kar mu (ko se ne more več braniti) kratko malo odrečejo, potisnejo čisto na nasprotno stran.

Prav tako se dogajajo obratni primeri z druge strani. Umrla je na primer stara mama in sin, ki se je baje prav takrat kariernistično vzpenjal v podjetju in mu je bila potrebna rdeča izkaznica (ZK), je kratko in odločno naročil strogo civilni pogreb, ne glede na to, da je uboga žena zvesto hodila v cerkev vse do zadnjega. Celo sosede so se križali in zmajevali z glavo.

Najbolj pa moti to, da v mnogih primerih ni posredi ideološko prepričanje svojcev, ki imajo pri tem besedo, ampak da prevladujejo zgolj interesi; cena pogreba, ugled v družbi, službeni položaji, dedovanje, nedemokracija okolja itd.

Naše družbeno življenje dopušča skrajno obzirnost, strpnost in spoštovanje ideoloških, veroizpovednih opredelitev slehernega našega človeka. To je predvideno tudi za pogrebe. Prav tu je morda najbolj boleče nespoštovanje človekovega nazora. Nisem vraževeren in nikdar me ni bilo strah iti mimo pokopališč, gradov in gozdov. Toda če bi zakrivil, vsilil svojemu človeku tak svoj nazor in ne bi spoštoval njegovega, bi me bilo pa resnično strah. Če naj kje velja pregovor cesarju, kar je cesarjevega in bogu, kar je božjega – potem bi prav v teh občutljivih primerih morali biti toliko demokratični in pošteni, da vsakemu (njemu in ne sebi!) damo resnično tisto, kar je njegovo.

Karel Makuc

Borci Kočevskega odreda ponovno skupaj

Ta članek je le skromen prispevek, ki naj bi pojasnil pomen borcev enot 3. grupe partizanskih odredov, iz katerih se je kasneje postopoma formiral Kočevski odred. To pomeni, da bojne in revolucionarne poti Kočevskega odreda ne moremo ločiti od bojne poti partizanskih enot, ki so spomladi 1942 delovale na Kočevskem, Notranjskem, Dolenjskem, v Beli krajini in Obkolpu. Prav iz teh enot se je junija 1942 formiral Kočevski odred. Zato se vse akcije partizanskih enot v tem obdobju nanašajo na aktivnost vseh borcev teh formacij tega obdobja.

Dokumenti (Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, knjiga 2,3 in 4, VI. del – v nadaljevanju – »Zbornik«), pričajo o nastanku in naglem razvoju partizanskih enot na Kočevskem, oziroma v Sloveniji nasploh. Tako je zapisano na 101. strani 2. knjige Zbornika, da je prišel konec marca 1942 namestnik komandanta glavnega poveljstva Aleš Bebler s skupino 19 borcev Šerčerjevega bataljona (Šerčerjev bataljon je taboril na Travnici gori) v okolico Kočevja in se utaboril na Fridrihštajnu. Tam so ostali do začetka aprila 1942. Iz te čete se je formiral 16. aprila 1942 v vasi Preža Južnodolenjski bataljon, ki je v Notranjskem odredu dobil ime 2. bataljon Notranjskega odreda ali kratko Kočevski bataljon.

Z ukazom št. 42 Naredbe glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 4. aprila 1942 so bile formirane štiri grupe odredov, in sicer: Prva grupa odredov zajema: Gorenjski, Kokrški in Korški odred; Druga grupa odredov zajema: Savinjski, Pohorski in Dravski odred; Tretja grupa odredov vključuje: Dolenjski, Belokranjski in Notranjski odred; Četrta grupa odredov vključuje: Ptujski, Haložanski in Kozjanski odred.

(Četrta grupa odreda ni bila nikoli formirana). Za komandanta Tretje grupe odredov je bil imenovan Miran Bradač (Mirko Bračič), za političnega komisarja pa Anton Hartman (Aleš Bebler-Primož).

V Naredbi št. 60 z dne 24. 4. 1942 štaba Tretje grupe odredov je med drugimi tudi določilo: »... b) Formira se Notranjski odred, ki ga sestavljata dva bataljona, in sicer: 1. bataljon sestavljajo čete bivšega bataljona Ljuba Šerčerja, ki naj še nadalje nosi ime narodnega junaka Šerčerja in 2. bataljon, ki ga sestavljajo 1. 3. in 4. četa Južnodolenjskega (oz. Kočevskega) bataljona....« Za komandanta 1. bataljona Notranjskega odreda je bil določen Luka Suhodolc (Tone Vidmar-Luka), za komandanta 2. bataljona Notranjskega odreda Stjenka Knap (Bojan Polak-Stjenka), za njegovega namestnika Vasja Izanc (Jože Klanjšek-Vasja), za političnega komisarja pa Anton Novak-Ante.

Naredba št. 67 štaba Tretje grupe odredov slovenskih partizanskih odredov z dne 29. aprila 1942 določa: (2. knjiga, str. 171)

»1. Imenuje se začasni štab Notranjskega odreda, in sicer: za komandanta tov. Stjenka Knap, komandant 2. bataljona NO, za političnega komisarja Tone Pogačnik (Janez Hribar), komisar bataljona Ljuba Šerčerja NO, za operacijskega oficirja Martin Černe (Dušan Zorc-Martin);

2. Iz bivše 3. čete bataljona Ljuba Šerčerja se formira nov bataljon z nazivom 3. bataljon Notranjskega odreda. Bataljonu se dovoli nositi vzdevek »Bataljon Miloša Zidanška«, padlega bataljonskega komandanta.

3. Za komandanta 3. bataljona NO se imenuje tov. Slavko Smeli (Stanko Kovač-Smeli), za političnega komisarja začasno tov. Rafael Žagar (Rafael Kovačič).

4. Za političnega komisarja 1. bataljona NO se imenuje tov. Fric Novak....«

Pri pregledu poteka reorganizacij partizanskih enot tega obdobja in kadrovskega rešitev je pomemben akt št. 84 3. knjiga, str. 215) naredbe glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 26. julija 1942 o imenovanju štabov in grup odredov, ki se glasi:

»Ker so iz raznih vzrokov postale potrebne nekatere spremembe v sestavi naših grupnih in odrednih štabov ter v smislu odredbe št. 8. o odpravi funkcij namestnikov komandantov v grupah, odredih in bataljonih, se imenujejo oz. potrjujejo na svojih mestih tile grupni in odredni funkcionarji: III. grupa: komandant grupe tov. Stjenka Knap, komisar grupe tov. Borut Zadvorec (Polde Maček), namestnik komisarja tov. Florjan Notranje (Cveto Močnik), Kočevski odred; Komandant tov. Slavko Smeli (Stanko Kovač), komisar tov. Lado Krčan (Franc Perovšek). Krški odred: komandant tov. Sočan (Andrej Flajs), komisar tov. Tone Pogačnik (Janez Hribar), namestnik komisarja tov. Krt (Stane Dobovičnik). Polhograjski odred: komandant tov. Jože Ježovnik (Franc Bukovec), komisar tov. Metod Keržič (Ciril Keržič). Primorski odred: komandant tov. Mirko J. Bračič (Mirko Bračič), komisar tov. Lojze Brodar (Dušan Pirjavec).

V. grupa: komandant tov. Ciril Zasavec (Janez Hlebš), komisar tov. Ambrož Rožanc (Lado Ambrožič), namestnik komisarja tov. Tone Špan (Jože Nose)

Belokranjski odred: komandant tov. Nedeljko Ložan (Dušan Majcen), komisar tov. Veljko Kočvar (Dušan Bravničar), Krški odred: komandant tov. Znan Rome (Žan More), Komisar tov. Taras Tržan (Nace Majcen). Zapadnodolenjski odred: komandant tov. Martinov (Martin Kos), komisar tov. Marko Dolinc (Bogomir Peršič).

V dokumentu št. 97 (v 3. knjigi) so razvidna tudi razmejitvena področja operacijskih sektorjev enot Kočevskega odreda, kjer so v opombi tele navedbe: »Pred italijansko ofenzivo na osvobodeno ozemlje Kočevskega odreda je 1. bataljon tega odreda operiral v predelu Kočevski Rog-Koprivnik-Mozelj-Kolpa, 2. bat. v pre-

delu Goteniškega Snežnika in Goteniškega vrha, 3. bat. »Miloš Zidanšek« pa na sektorju Kovarnik-Poljane na robu Loške doline. Prvi bataljon Kočevskega odreda so že pred italijansko ofenzivo na Rog (12. avgust) prideli glavnemu poveljstvu. Tretji bataljon je v začetku italijanskega prodiranja proti V. Blokam, Prezidu in Čabru zapustil svoje položaje in se premaknil proti italijansko-jugoslovanski meji. Po ofenzivi, ki se ji bataljon zaradi velike premoči italijanskih sil ni mogel upreti, so se zbrali deli 3. bataljona in drugih enot v taborišču pod Volčjim hribom (zahodno od Prezida) ter nato v septembru na Otrobovcu pri k. 892 ustanovili nov Loški odred.«

Omeniti moramo tudi nekaj pomembnih akcij enot Notranjskega in Kočevskega odreda v letu 1942. Desetega aprila se je bojna skupina 11 borcev Kočevskega bataljona silovito spopadla z okoli 150 Italijani, ki so v gozdu nad Mahovnikom obkolili partizane. Partizani so imeli

sta tov. Bebler in tov. Ante prinesla vzorce krojev za partizanske »triglavke«, ki smo jih od tedaj začeli nositi tudi slovenski partizani. Ta dogovor je bil tudi osnova za kasnejše sodelovanje v skupnih akcijah slovenskih in hrvaških partizanskih enot.

V noči od 24. na 25. april je partizanska patrulja v vasi Fara vdrla v urad fašističnega komisarja in zaplenila orožje, strelivo in drugo premoženje ali pa ga uničila.

Dne 25. aprila so italijanske oborožene sile z vseh strani napadle, partizanske položaje na Stružnici. Italijani so pripeljali 33 tovornjakov vojaštva. V bitki je padlo okoli 50 Italijanov. Partizani so imeli 1 mrtvega, 1 ranjenega in 1 je bil pogrešan (ali ujet).

Prvega maja 1942 je partizanska patrulja pod vodstvom narodnega heroja Lojke in s sodelovanjem Narodne zaščitne zavzela Brod na Kolpi in razorožila tamkajšnjo posadko.

Petega maja je partizanska zaseda v soteski Pekel na cesti med Rajdolom in Knežjo lipo ubila 9 fašistov in enega ranila. Sedmega maja je bojna patrulja Kočevskega bataljona v zasedi na cesti Bosiljiva loka-Kuželj napadla veliko kolono italijanskega vojaštva in vozil ter jo prisilila

Tretjega oktobra bodo osnovali Skupnost borcev Kočevskega odreda. Borci te pomembne vojaške enote se bodo zbrali v svoji rojstni občini, da skupno z občani obudijo spomine na slavne dni svojega odreda in sprejmejo program svojega dela na področju razvijanja in utrjevanja revolucionarnih izročil narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Skupščina občine Kočevje bo ob tej priložnosti podelila domicil borcem Kočevskega odreda in izročila prapor.

ja 1942 so enote Kočevskega odreda trikrat napadle italijansko posadko v Osilnici in ji prizadele občutne izgube. Sredi julija 1942 je četa 1. bataljona Kočevskega odreda napadla utrjeno sovražno posadko v Mozlju. V noči od 21. na 22. junij so borci Kočevskega odreda ob sodelovanju borcev hrvaškega mladinskega partizanskega bataljona napadli utrjeno italijansko postojanko v Banjaloki. Italijani so imeli občutne izgube in so se čez nekaj dni umaknili v Kočevje. V tej bitki je padel narodni heroj Zdenko Petranovič-Jastrebnik, komandir čete hrvaških partizanov. Dne 24. julija so se bojevali borci Kočevskega odreda z Italijani, ki so napadli štab v Taborski steni nad Belico. V 12-urnem boju je od 13 partizanov preživel to dramo le 7 borcev. Med roško ofenzivo (julij, avgust, september 1942) je Kočevski odred imel neprenehne boje s premočnim sovražnikom. Enote so imele hude izgube, pa tudi sovražniku so prizadele številne žrtve. Pomembno je tudi dejstvo, da so enote Kočevskega odreda kljub neštetim obkolitvam deset – ali večkrat močnejšega sovražnika ostale v svoji formaciji in niso dopustile, da bi jih nasprotnik razbil.

macije – odrede in brigade. Z naredbo št. 132 glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 27. avgusta 1942 je prešel 3. bataljon Kočevskega odreda (»Zidanškov bataljon«) v sestav novo ustanovljenega Loškega odreda. Nekaj dni zatem je Loški odred odšel na Primorsko, kjer si je nadel ime Soški odred.

Z naredbo št. 27 glavnega poveljstva z dne 16. 9. 1942 je prešel v sestav udarne brigade Ivan Čankar 1. bataljon Kočevskega odreda. Njegov komandant je bil Ante Novak s 120 možmi.

Drugi bataljon Kočevskega odreda je imel med roško ofenzivo največ izgub in je bil najbolj oslabiljen (Zbornik, 4. knjiga, str. 26). Njegove enote so bile razdeljene v druge odrede, največ v Zapadno-dolenjski odred. Velike izkušnje, ki so jih pridobili borci, zlasti pa starešine Kočevskega odreda, so bile s pridom uporabljene tudi v novo formiranih partizanskih enotah, zlasti brigadah. Borci odreda so ob čisto vojaških nalogah in akcijah odigrali tudi pomembno vlogo na kulturnem področju ter na področju idejnega in političnega delovanja med prebivalstvom Kočevske. Zlasti je bilo zelo utrjeno sodelovanje odredovih enot z odbori OF na terenu in novimi organi ljudske oblasti, to je narodnoosvobodilnimi odbori, ki so jih najprej ustanavljali na Kočevskem. Narodni heroj Tone Marincelj je bil član rajonskega odbora OF Mozelj.

Ker ozemlje Kočevske v zelo dolgem času meji na sosedne hrvaške kraje prek Kolpe, je bilo zelo razvito ter utrjeno sodelovanje med slovenskim in hrvaškim prebivalstvom in partizanskimi enotami. To je bila najučinkovitejša oblika kovanja bratstva in enotnosti. Pri tem imajo velike zasluge ravnatelj enote Kočevskega odreda.

Borci Kočevskega odreda tudi po osvoboditvi stalno spremljajo dogajanja na Kočevskem in sodelujejo v razvoju občine, v kateri je bila ustanovljena njihova enota. Prav tako borci Kočevskega odreda sodelujejo pri razvijanju in utrjevanju revolucionarnih tradicij in podružljanju narodno-obrambnih prizadevanj.

Skupnost borcev Kočevskega odreda čaka poleg že naštetih nalog še veliko dela pri ureditvi kartoteke borcev ter opisu bojne poti odreda v obliki monografije ali druge pisne oblike objave dokumentov, slik, izjav borcev ali opisa posameznega dogodka. Kljub temu, da je malo ohranjene dokumentacije, bo vztrajno prizadevanje delovne skupine za pripravo monografije moralo roditi zaželen uspeh.

Nace Karničnik

Borci udarnega voda Kočevskega odreda v Koprivniku maja ali junija 1942

3 mrtve in 3 ranjene. Padlo je tudi nekaj Italijanov.

Enote Kočevskega bataljona so se že 17. aprila 1942 povezale s hrvaškimi partizani Primorsko-goranskega odreda in sicer v vasi Belica pod Taborsko steno. Dne 18. in 19. aprila so se srečali nad Grbajelom na desni strani Kolpe slovenski in hrvaški partizanski voditelji. Na sestanku je bilo 11 partizanov. Od slovenskega vodstva so bili navzoči namestnik komandanta glavnega štaba in komisar Tretje grupe odredov tov. Aleš Bebler-Primož, namestnik komandanta Tretje grupe Ivan Jakič-Jerim in politični komisar Kočevskega bataljona Ante Novak. Na posvetovanju so se dogovorili o načrtovanju skupnih akcij in načrtu za partizansko ofenzivo z namenom, da postavijo svobodno ozemlje. S tega posveta

k umiku. Imeli so najmanj 20-30 mrtvih in mnogo ranjenih. Pri umiku se je prevrnil v Kolpo tovornjak italijanskih vojakov, ki so skoraj vsi potonili ali pa bili ranjeni. Desetega maja so borci Kočevskega bataljona osvobodili in vkorakali v Kočevsko Reko.

Dne 14. maja je bojna skupina pod vodstvom tov. Antona Marincelja, narodnega heroja, napadla italijansko karabinersko posadko v Koprivniku in zažgali so poslopje. En karabiner je bil mrtve. Posadka se je naslednji dan umaknila v Kočevje. Prvega junija so enote Kočevskega bataljona ob sodelovanju hrvaških partizanskih enot napadle močno utrjeno italijansko fašistično postojanko Stari trg ob Kolpi in prizadejale sovražniku velike izgube.

Od 21. maja pa do 12. juni-

IGMP

**SAVA
KRŠKO,**

n. sol. o.,

DSSS

DELOVNA SKUPNOST
SKUPNIH SLUŽB
68270 KRŠKO, CKŽ 59

**TOZD
INDUSTRIJA
GRADBENEGA
MATERIALA**

TEKOČI RAČUN: 51600-601-11903
TELEFON: 068-71-035

**TOZD
SAVAPROJEKT**

TEKOČI RAČUN: 51600-601-11896
TELEFON: 068-72-302

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO

mostovna

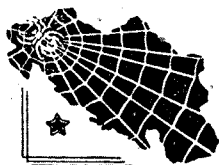
PODJETJE ZA
IZDELOVANJE JEKLENIH
KONSTRUKCIJ IN
DVIGAL LJUBLJANA,
p. o., LJUBLJANA,
VEROVŠKOVA ULICA 60

KOVINA
ŠMARTNO PRI LITJI

**Kovinsko predelovalno podjetje
61275 Šmartno pri Litiji**

Telefon: 881-091 Žiro račun: 50150-601-33080

PREDILNICA LITJA p.o.

POŠTA: 61270 LITJA, KIDRIČEVA 1 • TELEFON: N.C. (061)
881-411 • DIREKTOR KOMERC. SEKTORJA: (061) 881-409 •
TELEX: 31 648 YU LITEX • ŽELEZNIŠKA POŠTAJA: LITJA

Predilnica Litija: izdeluje kardirano prejo in česano bombažno, stanično in sintetično,
enojno in sukano prejo v vseh barvah in efektne sukance.

**KOMUNALNO
PODJETJE
GROSUPLJE**

Opravlja vsa komunalna dela po
Grosupljem in okolici

SOB

**SPLOŠNA OBRT
BEŽIGRAD
LJUBLJANA,
SAMOVA 12 A**

STAVBNO
KLJUČAVNIČARSTVO,
MONTAŽA CENTRALNE
KURJAVE, VODOVODNIH
INSTALACIJ, ZUNANJIH
CEVOVODOV, OKEN IN VRAT,
POLAGANJE PODOV,
SLIKANJE, PLESKANJE IN
POLAGANJE TAPET, ŠIVANJE
ZAVES, MONTAŽA ZAVES IN
KARNIS, TAPECIRANJE

ŽIRO RAČUN: 50102-601-21798

Anton Krelj

Vsa njegova družina je sodelovala z OF. Dva njegova brata sta bila aktivna borca NOV. Anton je bil terenski delavec in aktivist vse do aretacije 1944. leta.

Gvido Melink

Junija je v Novi Gorici umrl borec NOV, komunist, rezervni kapetan 1. razreda in upokojeni delavec organov za notranje zadeve Gvido Melink. Rodil se je 1923. leta v Melinkih pri Ligu nad Kanalom. Težke gospodarske razmere pod fašistično Italijo so Melinkovo družino prisilile, da se je preselila v staro Jugoslavijo v Mozelj pri Kočevju. Osnovno šolo je končal v Kočevju in šolanje nadaljeval na ljubljanskem učiteljskišči. Med šolanjem se je opredelil za NOG. Ko se je vrnil v Mozelj, se je kot aktivist vključil v rajonski odbor OF. Leta 1942 je vstopil v Kočevski bataljon. Najprej je bil namestnik komandirja, kasneje komandir čete. Bojeval se je v enotah VOS, VDV in OZNI. V KP je bil sprejet leta 1943. Po vojni je opravljal odgovorne politične naloge: bil je sekretar biroja in član komiteja KPS pri UDV za Slovenijo, sekretar OO KPS pri UDV za okraj Gorica ter predsednik mestne organizacije ZB NOV in sekretar OO ZKS v Novi Gorici. Prejel je vrsto vojaških in delovnih odlikovanj, plaket in priznanj.

Alojz Ambrožič

V Hrenovicah smo se julija poslovili od Alojza Ambrožiča iz Hruševja. Rodil se je 1910. leta. Bil je kmet in lastnik znanega Čadežvega mлина ob potoku Nanošici. Po kapitulaciji Italije se je v mlinu mlelo žito za partizanske enote, hkrati pa je bilo tam zatočišče funkcionarjev ter partizanska javka karavle P-3. Razen mletja in druge materialne pomoči je bil Alojz tudi kurir. Prejel je medaljo za hrabrost.

Janez Rozman

V Lipici pri Škofji Loki smo se poslovili od Alojza Sajevica, rojenega 1916. leta v vasi Podreča na Sorškem polju. V NOV je stopil 1943. leta, bil je borec in kasneje komandant bataljona Prešernove brigade. Po vojni je kot oficir delal v različnih enotah. Pred demobilizacijo je bil načelnik operativnega štaba. Demobiliziran je bil 1952. leta kot kapetan 1. razreda in bil večkrat odlikovan.

Darinka Čeplak

Na žirovskem pokopališču smo se poslovili od Darinke Čeplak, rojene 1931. leta na Lednici pri Zireh. Že 1943. leta je postala aktivna članica pionirske organizacije. V povojnem obdobju je bila aktivna delavka v družbenopolitičnih organizacijah in delegatskem sistemu.

Jože Jaklič

Julija smo se poslovili od partizanskega zdravnika Jožeta Jakliča iz Sentruperta na Dolenjskem. Vojno je dočakal v Srbiji, Nemci so ga izgnali in vrnil se je domov. Takoj se je vključil v organizirano delo OF. Od 1941. leta je zdravil bolne in ranjene partizane v bolnišnici v Selih nad Sentrupertom. Zaradi tega je bil aretiran in odpeljan v internacijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in nadaljeval delo za NOV do 1944. leta, ko je vstopil v partizanske enote. Pri reševanju ranjenecv je bil tudi sam ranjen. Zdravil se je na Rogu in v Barju. Bil je večkrat odlikovan.

Marija Herle

V Mariboru smo se lani poslovili od partizanske mame Marije Herle, rojene pred 92 leti. Vsa njena družina je od 1941. leta sodelovala v NOB, aktivno pa je bilo vključenih vseh šest sinov in dve hčeri.

Alojz Sajevic

V Landolu smo se poslovili od Alojza Sajevica, rojenega 1908. leta na Vodich nad Podkrajem. V vrste NOV je vstopil maja 1942. leta, in sicer v Vojkovo četo. Od marca 1943. je bil v Cankarjevi brigadi četni politdelegat s činom vodnika. Na Dolenjskem je bil ranjen. Prejel je številna odlikovanja in priznanja.

Gvido Dornik

Junija je umrl borec NOB Gvido Dornik. Rodil se je pred 57 leti v Steverjanu. V začetku 1943. leta je začel organizirano delati za NOB, maja 1944 se je vključil v operativne enote štaba 9. korpusa. Imel je čin rezervnega kapetana 1. razreda in prejel je številna odlikovanja.

Franc Jereb

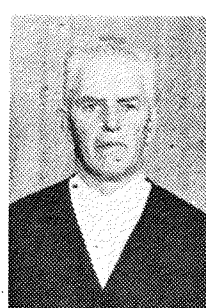
Rodil se je 1907. leta v Račavi pri Zireh. V NOV se je aktivno vključil spomladi 1943. leta in bil aktivist v Novi vasi pri Zireh. Kasneje je postal borec Prešernove in Vojkove brigade. Bil je namestnik komandirja minerskega voda pri 31. diviziji ter dvakrat odlikovan.

Marija Dušak

Na postojnskem pokopališču smo se julija poslovili od Marije Dušak. Rojena je bila v Velikih Zabljah pri Ajdovščini 1916. leta. Z aktivnim delom za NOB je začela 1942. leta. Po kapitulaciji je bila tajnica odbora OF v vasi Potoče. Prejela je dve odlikovanji.

Jože Avdič

V Lipici pri Škofji Loki smo se poslovili od Jožeta Avdiča. Od 1943. leta je bil vključen v organizirano delo OF.

Jože Dekleva

Na Pregarjih v Brkinah smo se julija poslovili od 77-letnega Jožeta Dekleve, doma iz Zajelš pri Ilirski Bistrici. Prvo leto vojne se je povezal z odporištvom, vrata njegovega doma so bila vendar odprta terencem in partizanom. Leta 1943 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije se je bolan vrnil domov in vstopil v partizane, vendar se je moral zaradi bolezni vrniti. Leta 1944 je ponovno odšel med borce Gubčeve brigade. Bil je pomočnik mitraljezca 1. čete in dvakrat ranjen. Zdravil se je v Češnjavi pri Črnomlju, od koder je bil prepeljan v Italijo. Po okrevanju je sodeloval v sklepni boj za osvoboditev Trsta, bil je tudi odlikovan.

Pavla Verdel

V Koprivni na Koroškem smo se zadnjič poslovili od Pavle Verdel, Hoderlapove mame, rojene 1905. leta. Pri njih so se že 1942. leta oglašili prvi borci iz Revirjev, kjer so našli varno zatočišče.

Stane Jelševar

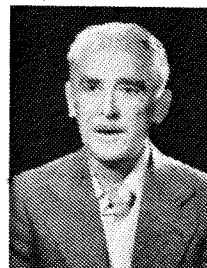
Leta 1983 je na Čemšeniku umrl borec in vojaški invalid Stane Jelševar, rojen pred 73 leti.

Leopold Rorina

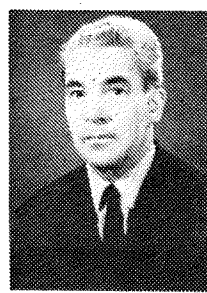
Decembra lani smo se na Čemšeniku poslovili od borca in invalida Leopolda Rorina, rojenega pred 68 leti. Bil je borec Dolenjskega odreda.

Nežika Perčič

V 78. letu je umrla aktivistka Nežika Perčič. Od nje smo se poslovili marca na Rečici.

Valentin Oblak

V NOV se je vključil maja 1943. leta. Bil je borec Bazoviške brigade in Gorenjskega odreda v Tomaževem bataljonu ter Vojkove brigade. Od njega smo se poslovili v Lipici.

Anton Primožič

Anton Primožič je bil borec Prešernove brigade. Avgusta 1943. leta je bil na Žirovskem vrhu ujet in odpeljan v Begunje ter naprej v Krems.

Alojz Osredkar

Junija je v 59. letu umrl Alojz Osredkar. Leta 1943 so ga odpeljali na prisilno delo, od koder je pobegnil in se v začetku 1945. vključil med borce NOV.

Angel Bernik

Maja smo se poslovili od Angela Bernika, rojenega pred 76 leti na Kamberskem. Marca 1943 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Po razpadu Italije se je vključil v NOG. Bil je borec 3. prekomorske brigade. Prejel je medaljo za hrabrost.

Pelageja Stojan

Na Blejski Dobravi smo se maja poslovili od vojne vdove Pelageje Stojan, rojene 1920. leta v mestu Orël v Sovjetski zvezi. V Jugoslavijo je prišla 1901. leta z možem, ki je sodeloval v oktobrski revoluciji v Rusiji. Zaradi posledic mučenja je mož umrl, sama pa je po svojih močeh pomagala in sodelovala z NOG.

Pravni svetovalec

S. V. B. Ste borka NOV pred 9. septembrom 1943, starostna pokojnina vam je bila priznana na podlagi 30 let pokojninske dobe od zajamčene pokojninske osnove, in sicer v višini 85% te osnove. Kako je s ponovno odmero oziroma uskladitvijo in povečanjem te pokojnine?

Odgovor: Po 101. členu republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 (Slovensko Primorje) odmeri pokojnina najmanj od zajamčene pokojninske osnove, to je najmanj tolikšne pokojninske osnove, ki ustreza povprečnemu mesečnemu osebnemu dohodku delavcev v SR Sloveniji v preteklem letu. Po 102. členu navedenega zakona pa se pokojnine navedenih borcev NOV v začetku vsakega koledarskega leta znova odmerijo od nanovo ugotovljene zajamčene pokojninske osnove. Tako so se s sklepom o uskladitvi pokojnin (Uradni list SRS, št. 10/1984) pokojnine borcev pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, odmerjene od zajamčene pokojninske osnove, s 1. 1. 1984 na novo odmerile od znova ugotovljene zajamčene pokojninske osnove v znesku 21.481,71 din. Od 1. 1. 1984 pa so se tudi te pokojnine akontacijsko povečale za 7%, in sicer po sklepu o uskladitvi pokojnin med letom, objavljenim v Uradnem listu SRS, št. 17/1984.

L. V. M. Bili ste borka NOV od leta 1941 naprej. V začetku prihodnjega leta se nameravate starostno upokojiti in bi radi vedeli, kako vam bo odmerjena pokojnina?

Odgovor: Ker ste kot borka NOV pred 9. 9. 1943 dopolnili polno pokojninsko dobo (30 let za priznanje pravice do starostne pokojnine, se vam bo ta pokojnina odmerila v višini 85% pokojninske osnove. Ker pa pravice do te pokojnine niste uveljavili, ko ste dopolnili 30-letno pokojninsko dobo, ampak ste ostali še naprej v zavarovanju, se vam bo odmerjena pokojnina povečala za vsako leto zavarovanja po izpolnitvi pokojninske dobe 30 let za 1%, največ pa za 5%. Tako določata 103. člen republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter 26. člen statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji.

S. V. K. Kot borca NOV pred 9. 9. 1943 vas zanima, katera leta, iz katerih se vzame osebni dohodek za izračunavanje pokojninske osnove, štejejo za leta zavarovanja?

Odgovor: Za leto zavarovanja, iz katerega se vzame osebni dohodek za odmero pokojnine, se vzame le koledarsko leto, v katerem je zavarovanec dobil osebni dohodek oziroma nadomestilo najmanj za šest mesecev zavarovalne dobe.

S. Č. V. Kot invalidskemu upokojencu vam bo priznana tudi pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, ker je dala invalidska komisija mnenje, da vam je za opravljanje osnovnih življenjskih potreb nujna stalna pomoč in postrežba. Od kdaj naprej vam bo priznana pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, oziroma od kdaj se vam bo ta dodatek izplačeval?

Odgovor: Pravica do dodatka za pomoč in postrežbo gre upokojencu od dneva, ko je potreba po pomoči in postrežbi nastala, ta dodatek pa se izplačuje največ od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in za šest mesecev nazaj.

M. P. V. Ste borka od 14. 10. 1944 naprej in vam je čas od tega dne do 15. 5. 1945 priznan v posebno dobo v dvojnem trajanju iz naslova aktivnega in organiziranega dela v narodnoosvobodilnem boju. Za kolikšen odstotek se vam mora povečati pokojnina?

Odgovor: Po 55. členu zveznega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se borcev NOV od leta 1944 pokojnina, ki znaša, odmerjena po pokojninski dobi, manj kot 85% pokojninske osnove, poveča za 50%, vendar pa največ za toliko, da znaša tako povečana pokojnina 85% pokojninske osnove.

MILOŠ RUTAR

KRANJSKI ŠPORTNIKI, PADLI MED NOB

OF tudi med športniki

Osvobodilna fronta se je širila na vse strani. Športno mladino na Gorenjskem je povezoval telovadec, kadet pomorske akademije Tugo Vidmar, v Kranju in na Primorskem smučar Boris Ručigaj, v Struževem nogometaš Janko Pucelj, v Stražišču pa telovadec Vinko Hafner. Nekateri športniki so se že decembra 1941 umaknili v partizane: telovadec Edo Tominc, nogometaš Franc Prosen in še nekateri. Že decembra 1941 so gestapovci v Kranju aretirali nogometaša Ota Nučiča in Ceneta Božiča. Za Ota se je govorilo, da je prišel s sestanka z dekletom, ki mu je na prsi pripelo rdeč nagelj. Na glavnem trgu so ga aretirali in zaprli. Nič ni pomagalo. Odpeljali so ga v Begunje in ga kot talca ustrelili. Ceneta Božiča so odpeljali v Dachau. Športna narava je zdržala. Cene Božič je preživel in se 1945. vrnil domov.

Ob znani aferi in izdajstvu Ivana Urbanca, v januarju 1942, so pravočasno ušli gestapovskim krvnikom: telovadca Vinko Hafner in Milko Rotar, nogometaša Janko Pucelj in Slavko Smuk, smučar Boris Ručigaj in drugi. Gestapovci so januarja in februarja 1942 zaprli sokole Tuga Vidmarja, Franca Rakarja, Franca Benedika, Slavka Luina, Nilo Grilovo, Franca Hafnerja, Rada Žvaba, nogometaše Ivana Krta, Franca Omana, Stanka Ranta in Marjana Jana, atleta Staneta Sinkovca, nogometaše Stanka Pucija, Danila Tičarja, Ivana Prosenja in druge pa so izselili in internirali.

Tugo Vidmar, telovadec kranjskega Sokola, se je po maturi odločil za Oficirsko pomorsko akademijo v Divuljah. Takoj v prvih dnevih okupacije se je 22-letni Tugo aktivno vključil v organizacijo SKOJ. Pokrajinski komite za Gorenjsko ga je jeseni 1941 imenoval za instruktora SKOJ za Gorenjsko. Med političnim delom na Jesenicah ga je izdal sošolec. Padel je v kremplje gestapovskega krvnika Clemensa Druschkeja. Kljub nečloveškemu mučenju je komunist Tugo ostal nem! Januarja 1942 so ga skupaj z jeseniškimi skojevci ustrelili v Begunjah.

Partizanska prisega

V Cankarjevem bataljonu se je zbralo tudi nekaj kranjskih športnikov in telovadcev. Po legendarni bitki za Dražgoše so se borci 11. 1. 1942. umaknili na zasneženo Mošenjsko planino. Čez dva dni so jih obkolili nemški smučarji in jih napadli. Cankarjevci so si že ob prihodu v partizane segli v roke z obljubo, da eden drugega ubijejo, če bi bili huje ranjeni, samo da jih Nemci ne bi ujeli živih. Atlet in smučar, spomeničar iz Stražišča France Medja se

NK Slovan (Naklo) 1937 moštvo bodočih partizanov in aktivistov (z leve): Henrik Biček (padel 1942), Edi Rakovec (borec NOV, umrl po vojni), Franc Rakovec (borec NOV, umrl po vojni), Vinko Hrovat (aktivist, ubit 1942), Vinko Poličar (borec NOV), Ciril Štular (aktivist, umrl po vojni), Miha Fister (padel 1942), Anton Rozman (borec NOV, umrl po vojni), kletijo (z leve): Zdravko Korenčan (borec NOV), Ivan Križaj (padel 1944), Jože Križaj (borec NOV).

pekla na Mošenjski planini, po več kot 40 letih, takole spominja: »Ko smo se po 3-dnevni boju z Nemci umaknili iz Dražgoš, nas je vodnik Franc Biček-Bruno čez Kalíšnik odpeljal v leseno planinsko kočo na Mošenjsko planino, v osrčje Jelovice. Zamenjali naj bi Pečnikov vod. V koči nas je bilo skupaj okoli 60 borcev. Popoldne so nas napadli nemški smučarji. Med prvimi je bil v glavo ranjen 20-letni Edvard Tominc, po poklicu električar, telovadec stražiškega Sokola. V ogledalcu je videl svoj izmalčeni obraz. Zaprošil je soborce, naj ga ustrelje. Ker ni bilo drugega izhoda, so mu prošnjo uslišali. Znani mitraljezec Henrik Biček, 25-letni šofer iz Stražišča, predvojni nogometaš NK Slovana v Naklem, je bil ranjen v stegno. Kmalu zatem je tudi mene zadelo. Dobil sem strel skozi prsi. Boj z napadalci se je do večera nadaljeval. Vodnik Bruno se je ponoči odločil za preboj.

Iz kleti so borci v sneg izkopali rov. Preden smo se umaknili, je Bruno skočil še po brata Henrika, ki ga je že drugič zadelo. Toda še vedno je bil pri zavesti. Tiho je zaprosil starejšega brata, naj izpolni prisego. Bruno ni imel časa za premišljanje. Vzel je pištolo in izpolnil zadnjo Henrikovo željo. Po trebuhu smo se splazili do gozdička, se še pred svitom prebili iz obroča in se rešili.

Med dvanajstimi žrtvami je padel tudi junaški dražgoški mitraljezec 24-letni gumarski delavec v Semperitu Miha Fister, nogometaš NK Slovana iz Naklega.

Konec aprila 1942 je bila izdana Selška četa v Rovtuh nad Crngrobom. Pri preboju je padel devetnajstletni kranjski dijak telovadec Milko Rotar, Boris Ručigaj, komisar čete, pa se je ranjen v stegno rešil.

V znani bitki v Okrogelski jami 22. aprila 1942. je med enajstimi žrtvami junaško padel 22-letni tkalec Slavko Smuk, nogometaš Slovana iz Naklega.

Smrt pod Bašeljskim sedlom

Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil Boris Ručigaj star 18 let. Poleti je za kranjske gostilne prevažal sodavico, pozimi pa je s Tinčkom Mulejem v Planici treniral in tekmoval za ljubljansko Ilirijo. Bil je odličen skakalec na smučeh in alpski tekmovalac, med najobetavnejšimi v državi. Brat Božo se je že pred vojno povezal z naprednimi mladinci in je v delo vključil tudi mlajšega brata. Božo je bil vedno vesel, z izrednimi človeškimi lastnostmi nepozaben tovariš, zelo popularen med mladino. Kot tak je bil zelo primeren za organiziranje mladine v OF. Večkrat na teden je k Šiškovim in Benedikovim v Stražišče vozil oblačila in sanitarni material za partizane. Sredi decembra 1941 smo se z Borisom, Štefanom Erzenom in še nekaterimi smučali na Joštu. V daljnih škofjeloških hribih so zaropotali mitraljezi. Boris je vzkričel: »Le dajte jih, tolcite po njih, dokler zadnji Švaba ne zapusti naše zemlje!« Oči so se mu iskriale, ves je gorel od navdušenja. Čez nekaj dni smo izvedeli, da so cankarjevci na Rovtu v zasedi popolnoma uničili policijsko bojno patruljo. Padlo je 46 policistov! Čez nekaj dni se je Boris umaknil v partizane. Ko je bil na Crngrobu aprila 1942 ranjen, se je zatekel v Stražišče, v brivnico Toneta Hafnerja, kjer so ga skrivali, hranili in negovali Tine Jakše, Mara Rozman (iz Kranja) in Evstahij Dermota (iz Stražišča). Čez dober mesec, ko je Boris okreval, ga je oče naložil na voz, mu poveznil klobuk na oči in ga čez Gorenjo Savo odpeljal k nekemu kmetu v Rakovico.

(se bo nadaljevalo)

Usposabljanje pionirjev za naloge SLO in DS

Dva dela: vaja Korant in pohod v občinskem okviru

Ustavili smo se za Bežigradom. Pri občinskem svetu Zveze pionirjev obstaja namreč komisija za obrambno vzgojo pionirjev v skladu z usmeritvami pri koordinaciji SLO in DS pri SZDL. Namen komisije je, da daje pionirjem tisto več s področja obrambne vzgoje, kar posamezna osnovna šola ne more. Torej je nekakšen koordinator med devetimi bežigradskimi osnovnimi šolami, oziroma njihovimi obrambnimi krožki, koordinator v tem smislu, ker se zavedajo, da načrtovanih akcij obrambne vzgoje, ki obnem predstavljajo košček ohranjanja revolucionarnih izročil, sami ne bi mogli izvesti, pač pa preskrbijo strokovne izvajalce, od občinskega štaba TO do občinskega sekretariata za LO, tabornikov, mladincev itd. »Povezovanje občinskih struktur v enotni akciji – v tem sta pomen in tudi uspeh naših prizadevanj,« pravijo na ZPM za Bežigradom.

Dva dela akcije so povezali: Korant 84 in pohod pionirsko mladinske pohodne brigade rasiških borcev, s tem da bodo udeleženci, ki bodo uspešno opravili program usposabljanja na Korantu, po določitvi pionirskih odredov opravljali vodstvene funkcije na pohodu.

Korant, blizu Dola pri Ljubljani. Kaj pravzaprav obsega to usposabljanje na nekdanji partizanski javki med NOB? Letos so program izvedli četrti. Vsebinsko je pripravil občinski štab TO. Peinštiridesetimi pionirjem, najboljšim in najmarljivejšim iz obrambnih krožkov, so organizirali tri pester dneve od 13. do 15. septembra. Živel so seveda po taborniško pod šotori, razdeljeni pa so bili v pet skupin, ki so jih vodili pionirji sami. Tudi za nočno stražo so poskrbeli. Kaj je bilo za pionirje najbolj zanimivo, je težko reči, vsekakor pa je praktično srečevanje s stvarmi dalo globlji vtis in boljše spoznavanje, kakor ga lahko daje učilnica. Kaj so minskoeksplozivna sredstva, kako služijo, kako se strelja z zračno puško, kako mora vojak stopiti v stroj, kaj so zveze in kriptozoščita, pa o maskiranju, o nalogah komandirjev enot in vsebini opomnikov, o vlogi mladine v SLO, o tem in onem so pionirji izvedeli veliko oprijemljivega. Eden od ciljev takšne akcije je go-

tovo tudi usmerjanje v vojaške poklice.

Kako bo potekalo nadaljevanje, drugi del akcije, to je pohod pionirsko mladinske pohodne brigade rasiških borcev, ki je načrtovan za 28. september? Tudi ta je organiziran že četrti zapored. Vsaka šola oziroma pionirski odred sestavi eno četo, tri čete skupaj pa bodo predstavljale bataljon. Čete morajo biti razporejene v tri vode.

Praktično usposabljanje pionirjev na akciji Korant 84

Trije bataljoni pa se bodo združili v pohodno brigado, ki bo štela približno 150 pohodnikov, brez petintridesetih spremljevalcev, na katere še računajo, da bodo pomagali pionirjem pri opravljanju določenih nalog na posameznih delovnih točkah, v okviru občine, kjer se bodo ustavljali med potjo od osnovne šole Maksa Pečarja

niki DPO in KS ter predstavnik strokovnih služb, od ZRVS, OO ZZB NOV, predstavnikov vojašnice Ljuba Šercerja do OK ZKS, ZKO, OO RK, občinskega štaba TO, taborniškega odreda Posavski kurirji, OS CZ in občinskega sekretariata LO pa še kdo ima zadržitev, ki ga nismo omenili.

Živa Drole

Spomini ob pionirskem prazniku

Korenine pionirske organizacije na Uncu

V soboto, 29. septembra, bodo pionirji po vsej naši republiki praznovali svoj – pionirski dan. Med tiste, ki ga bodo najbolj slovesno počastili, spadajo gotovo otroci iz pionirskega odreda Rudolf Maister-Vojanov z Uncu pri Rakeku. Letos mineva namreč 50 let, odkar je v tem kraju umrl znani general Maister, ki je s svojimi borci – prostovoljci za severno mejo novembra 1918 osvobodil Maribor, s tem pa tudi vso spodnjo Štajersko, Dravsko in Mežiško dolino.

Na spominski slovesnosti bodo poleg pionirjev nastopili tudi vojaki iz Postojne, godba iz Cerknice, pevci z Rakeka, recitatorji, prišli bodo nekateri še živeči Maistrovi borci, domače podjetje Kovin pa jim bo v znak, da prevzema nad njimi patronat, pripelb na pionirski prapor svoj trak.

Ko slavimo unški pionirji tako lep jubilej, je prav, da osvežimo spomin na razvoj njihove pionirske dejavnosti, ki se začel je v težkih dneh bojev, spomladi 1942.

V naših krajih (Unec, Slivice, Ivanje selo), kjer železniška prga pri Rakeku naredi velik ovinek proti Postojni, se je narodnoosvobodilno gibanje, podobno kot drugje v Sloveniji, širše razmahnilo spomladi 1942. Tedaj so tudi naši ljudje začeli v večji meri in kljub vztrajnemu terorju okupatorjev delati po navodilih Osvobodilne fronte. V to gibanje so se vključevali tako delavci kakor kmetje, železničarji, inteligenca, odrasli in mladi pa tudi otroci, ženske in moški, skoraj vsi, razen župnika Martinčiča in nekaterh njegovih zagriženih privržencev. V boj proti okupatorjem so ljudi združeval organizacije

SKOJ, AFŽ in KPS v okviru OF. Tudi otroci – prvi pionirji so se zelo uspešno vključevali. Bili so iz hiš, kjer so bili domači naklonjeni osvobodilnemu gibanju in zanj delali. Zvito so se smukali okoli sovražnih postojank, sovražnih vojakov, se igrali v njihovi bližini, se suvali in tepli, zraven pa vlekli na ušesa in oprezali z očmi, da so lahko izvedeli marsikaj pomembnega, o čemer se potem povedali starejšim sodelavcem NOG. Prenašali so zaupna obvestila, trosili letake OF, pisali po zidovih sovražne parole proti okupatorjem, kar je Italijane, Nemce in njihove pomagače močno vznemirjalo. Zbirali so ži-

vila, obleke, nogavice, hrano, sanitetni material, celo orožje za partizane, včasih pa so opravili tudi manjše sabotažne akcije.

Pomembno je bilo, kako so otroke vzgajali tedanji učitelji na unški šoli. Tu je med drugimi poučeval in bil šolski upravitelj zelo zavezan, pošten, zgleden učitelj Andrej Kenič, ki ni hotel izpolnjevati okupatorskih zahtev o vključevanju otrok v GILL in glede rimskega pozdrava. Zato so ga skupno z rakovškimi učitelji in pošte-nimi domačini Italijani 29. junija 1942 internirali v koncentracijsko taborišče, najprej v Treviso in nato v Padovo. Iz taborišča so ga izpustili šele ob italijanski kapitulaciji. Na šoli je poučeval še učiteljica Marija Bezeljak, ki so jo zaradi vključevanja v delo OF preganjali in zaprli domobranci. Namesto Keniča so Italijani poslali na Unec »svojega« človeka, učitelja Aleksandra Majhna, ki so ga otroci sovražili zaradi grobosti, obenem pa so se ga bali, če bi kaj izvohal o delovanju pionirjev.

Zanimivo je, da so Italijani takoj ob prihodu k nam začeli siliti otroke v svoj fašistično mladinsko organizaci-

Po slovenskih partizanskih planinskih transverzalah

Zamisel se je rodila pri nas

Slovenci sami sebe pogosto označujemo za narod planincev. Temu radi pritrdijo tudi drugi jugoslovanski narodi in naši sosede. Da smo res narod planincev, potrjuje tudi podatek, da je v 179 planinskih društev, ki so po vseh občinah v naši republiki, včlanjeno več kot 105 tisoč članov, poleg teh organiziranih planincev pa je še velika množica občasnih obiskovalcev gora.

Pogosto slišimo planince, ki se radi pohvalijo, da so prehodili to ali ono planinsko transverzalo. V Sloveniji je vsaj petdeset planinskih poti, ki jim ljubitelji gora rečejo transverzale. Toda v Planinski zvezi Slovenije pravijo, da sta v naši republiki samo dve transverzali, in sicer Slovenska planinska, ki poteka iz Maribora v Koper, in Transverzala kurirjev in vezistov NOV, ki poteka iz Prekmurja na Primorsko. Vse druge so ali vezne ali pa spominske poti.

Slovenski planinci se lahko pohvalijo, da se je zamisel o planinskih transverzalah rodila pri nas, pobudo za takšno planinsko pot je dal profesor Ivan Šumlah. Čeprav je bilo precej odpora proti tej njegovi pobudi, so leta 1953 odprli Slovensko planinsko pot iz Maribora v Koper. Tuji so sprva z začudenjem gledali na to pot, zdaj pa jih je že veliko prehodilo v celoti. Med njimi so tudi Američani in Avstralci. Vse več je držav, ki tudi uvajajo planinske transverzale.

Najmanj petnajst planinskih poti je povezanih z dogodki iz NOV in spominjajo nanje. Vsaka planinska pot vodi mimo kraja, ki je pomemben za NOV. V prihodnjih številkah našega časopisa bomo objavili izpod peresa različnih avtorjev opise posameznih planinskih transverzalah, ki so povezane z narodnoosvobodilno vojno.

Prav gotovo se bo kdo vprašal o pomenu planin-

skih transverzalah. Njihov pomen je v tem, da usmerjajo ljubitelje planin na območja, ki so planinsko označena. Planinci želijo spoznavati naravne, kulturne in zgodovinske znamenitosti, tako dobiva hoja po gorah tudi vzgojni pomen. Zanimariti pa ne smemo tudi hoje, ki je pomemben del pridobivanja novih moči delovnih ljudi in občanov. Poleg tega spoznavajo ljudi in kraje, skozi katere hodijo, kar je zelo pomembno za našo zasnovo SLO in DS.

Veliko planincev stori veliko napako, ker pred odhodom na transverzalo ne preberejo vodnika po njej. Planinska društva in planinska zveza so izdali vodnike za vseh petdeset poti, ki jih imenujemo transverzale. V njih so natančno opisane vse znamenitosti, pot, časovna oddaljenost od ene do druge točke in druge stvari, ki so pomembne za planince.

Bojan Kuntarič

Slovesna zaobljuba

Med podpisovanjem slovesne zaobljube

V soboto so se na nogometnem igrišču pred vipavsko vojašnico zvrstili mladi vojaki, ki so prišli na sluzenje vojaškega roka v enoto Milana Gorjanc, in slavno zaprili, da bodo častno branili našo domovino, pridobitve socialistične revolucije ter bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Mladim vojakom so v navzočnosti svojcev zaželeli dobrodoščilo starešina Milan Gorjanc ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti občine Ajdovščina. Mladi vojaki, ki nadaljujejo izročilo slavne primorske brigade Ivan Gradnik, so po slovesni zaobljubi ostali s starši, dekleti, prijatelji. Prvič so tudi obiskali mesto, v katerem služijo vojaški rok, ter se povezali z mladino tega mesta.

Mile Gobjovčič

Ob obletnici bojev

Borci 30. divizije in prebivalci Štanjela so v nedeljo, 23. septembra, slovesno proslavili štirideseto obletnico bojev za ta kraj. Takrat so borci Kosovelove in Bazoviške brigade bili hude boje z Nemci, ki so hoteli zasesti Štanjel.

V nedeljo so pod kraško vasjo odkrili pomnik, ki ga je zasnoval Darji Humer, slavnostni govornik pa je bil Rudi Kodrič, ki je bil komandant 9. korpusa in je enotam poveljeval tudi v bojih za Štanjel.

Planinci vabijo

Lani je Planinsko društvo Idrija organiziralo 1. planinski maraton Pavla na 42 kilometrov dolgi progi, ki je potekala iz Idrije čez Hleviške do nekdanje partizanske bolnišnice Pavla in nazaj čez dolino Bele na Hleviške. Na tem prvem maratonu je sodelovalo okrog 70 tekačev, tudi iz drugih krajev.

V nedeljo, 30. septembra, bo 2. planinski maraton Pa-

vla. Tokrat bosta dve progi. Prva bo potekala po lanskem 42 kilometri, druga s 15 kilometri po novi progi, ki se bo prav tako končala na Hlevišah. PD Idrija se je odločilo za dve progi na željo tistih, ki bi radi sodelovali, vendar ne zmoroje 42 kilometrov dolge poti.

Start bo v nedeljo, 30. septembra, ob 8. uri v Idriji.

Janez Jeram

Štiridesetletnica srdite bitke

Po napadih na nemške postojanke v Dovžah, Turiški vasi in Šmartnem pri Slovenj Gradcu se je Tomšičeva brigada umaknila čez Smiklavž na Razbor, kamor sta 5. oktobra prišla tudi 1. in 3. bataljon Vzhodno-koroškega odreda. Zvečer tega dne je bil na Razborju velik miting, ki so se ga udeležili partizanski ljudje od blizu in daleč. Partizansko slavo je Nemce silno motilo. Da bi si kako popravili razmajani bojni duh, so za 6. oktober 1944 pripravili veliko hajko. Nemški topovi iz Družmirja pri Šostanju so jo naznanili že ob pol petih zjutraj, kmalu zatem pa so se razvneli siloviti spopadi z nemškimi kolonami, ki so rinile iz doline Velunje, z Graške gore in iz Suhadola. Preglednost je ovirala gosta megla in nizka oblačnost. Zato je Nemcem marsikje uspelo vkliniti se v partizanske položaje, da jih je bilo treba vreči nazaj z boji prsi ob prsi. Bojna črta se je nenehno menjavala in dogajalo se je, da so nemški topovi tolkli po svojih bojnih vrstah. Najhujši poraz je doživela nemška kolona, ki je proti Razborju prodirala iz Slovenj Gradca. Tam so tomšičevci zaplenili puškomitraljez in av-

tomatsko puško. Bitka se je poglobila pozno zvečer 6. oktobra 1944, ko se je Tomšičeva brigada izvila iz obkolitve in se prek Mislinske doline prebila h Golavi buki na Pohorje. Res je sicer, da je bitka na Razborju divjala tudi naslednji dan, toda tedaj so se tolkli le Nemci med sabo.

Menda so Nemci imeli 70 mrtvih in ranjenih. Tudi izgube Tomšičeve brigade so bile hude. Imela je 12 mrtvih in 29 ranjenih, od tega 22 hudo, vendar je tudi iz te bitke izšla zmagovalka.

Ob štiridesetletnici te bitke pripravljamo krajevno združenje borcev NOV na Razborju večje slavlje, združeno z ogledom (rekonstrukcijo) partizanskih položajev, ki bo v nedeljo, 7. oktobra letos, pri novi šoli na Razborju. Ogled se bo začel ob 9. uri, slavlje z govorom in kulturnim sporedom pa ob enajstih. Slavnostni govornik bo tedanji komandant Tomšičeve brigade Janez Kramarčič, obeta pa se udeležba še treh drugih članov brigadnega štaba in obeh komandantov iz Vzhodno-koroškega odreda, Miha Petana-Brica in Ivana Šteharnika-Džeka.

S. F.

Obrambno usposabljanje v Domžalah

V domžalski občini so v septembru pripravili usposabljanje mladincev prostovoljcev, ki so se letos odločili vstopiti v enote teritorialne obrambe. Da bi bil pouk cenejši, so ga organizirali skupaj s Kamničani. Usposabljali so se dva dni. Prostovoljci so se zbrali v partizanski vasi Rudnik pri Radomljah. Čez dan so prehodili precejšen del hri-

bovitega in gozdnega predela obeh občin, vmes pa obiskovali pomnike iz NOB, spoznavali oborožitve in strategijo naše armade, streljali s puško M-48 in se učili orientirati na terenu, kjer so tudi prenočili. Naslednji dan so mladinci prispeili v Kamnik, kjer so jim v Solskem centru Rudolfa Maistra pripravili slovesnost.

Igor Lipovšek

Gostitelji najboljši

Društva upokojencev iz Novega mesta, Postojne, Radovljice in Ljubljanske občine Šiška že vrsto let merijo moči v balinanju. Letos so se dogovorili, da bodo tudi kegljali. Tako so se pomerili na kegljišču v Domu JLA v Novem mestu. Najboljši so bili domačini, pred Šiškarji, Postojnčani in Radovljčani. Prihodnje leto bo tekmovalje v Radovljici.

Upokojenci na Triglavu

Ena najbolj delavnih sekcij pri društvu upokojencev v Medvodah je planinska sekcija. Tako so pred nedavnim pripravili za svoje člane izlet na našo najvišjo goro. Med trinajstimi udeleženci je bil najstarejši Janko Otoničar z dvainsedemdesetimi leti. Prvič pa je prišla na vrh Triglava 63-letna Anica Mele.

Planinsko društvo upokojencev Medvode šteje 46 članov. Njihov vodja je Ivan Bizant, upokojeni direktor zavoda za slabovidne in slepe v Skofji Loki, ki je že tridesetkrat obiskal Triglav.

Za republiške naslove

Na kegljišču Golovec v Celju je bilo sredi septembra deveto republiško prvenstvo upokojencev. Po napetem boju v dveh partijah je zmagala ekipa ljubljana Moste-Polje s 494 podrtimi keglji. Drugo mesto so z istim rezultatom zasedli Kranjčani, nato pa so se uvrstili Celjani, Ajdovci, Novomeščani, Zagorjani in tekmovalci z Raven na Koroškem ter Ormož.

Po moštenem delu so se pomerili tudi najboljši tekmovalci med posamezniki. Najboljši je bil Viktor Vanovšek iz Celja, ki je podrl 422 kegljev. Drugi je bil Luka Mitar iz Ljubljane, tretji pa Jože Kotnik z Raven.

Zenske so letos merile moči že tretjič. Najboljše so bile tekmovalke z Raven na Koroškem, za njimi pa so se ekipe uvrstile tako: Ljubljana, Novo mesto, Kamnik, Piran, Titovo Velenje, Ljutomer, Kranj, Murska Sobota in Ajdovščina. Tudi pri ženskah so se pomerile najboljše posameznice. Zmagala je Valerija Železnikar iz Ljubljane, druga je bila Ančka Spanžev z Raven, tretja pa Mira Trpin iz Kočevja.

Niko Bovcon

Teden šišenskih upokojencev

V osmem, že tradicionalnem tednu šišenskih upokojencev je bila tudi razstava ročnih del upokojenih v Domu starejših občanov Marije Draksler-Marjana v KS Dravljje pri Ljubljani. Foto: Jože Čurin

Preživnica

Nekateri se strinjajo, da bi kakšna nova kletvica niti ne bila odveč, čeprav starih kozjih molitvic res še ne pogrešamo. V obdobju tako imenovane ozimnice (zdaj menda že celo najbolj zakrknjeni Slovenci vedo, kaj bi naj ta beseda pomenila) pa si res ne moreš pomagati z nobeno kletvico, niti s čaranjem niti s pozabljenim Kolomonovim žegnomo. Ljudje so pač prepričani, da se morajo za zimo založiti ne le z dobro voljo, marveč vsaj z nagnitim krompirjem, z jelcem in celo s fižolom, ki smo ga sicer v zadnjem času tudi začeli uvažati. Ta navada niti ni kdovekako čudna in nenaravna, če pomislimo, da si delajo zaloge jazbeci, veverice, hrčki itd., medvedje pa si nabirajo pod kožo lastno mast, čeprav vse te živali nimajo sindikatov, ki bi tekmovali – nezakonito – s tisto z vsimi predpisi in davčninami priznano trgovino.

Vse to torej ni niti smešno, saj se bo kdo celo razjokal, a ne le iz nevoščljivosti, kako si »njegovi bližnji« kopicijo vse blagore tega sveta, kjer velja neizprosno načelo: »Kdor prej pride, prej melje«. Čeprav ljudje pravijo, da živijo »od rok v usta«, da se torej preživljajo s tem, kar pač imajo, od danes do jutri, pa velika gonja za zimskimi živili jeseni to izpodbija. Za vsako ceno – pa res za vsako! – hlatajo po živilih na zalogo, vkuhavajo, vlagajo »vsega šenta«, kakor bi dejal Ribničan, tako da so že zdaj smetnjaki v mestih marsikje prenapolnjeni s starimi živili iz lanskim ali predlanskim zalog in s tistimi, ki se tako rada pokvarijo v vročnem prizadevanju, da bi napolnili kar največ kozarcev, čebrov, vreč...

Res ni, da bi se človek smejal, zlasti še, ker tudi ne utegne, ko pa mora venomer preklinjati draginjo in vse druge težave. Vendar očitno ni prav, da smo takšni. Saj nam vendar prirejajo veselice, nebeško veselje jesen patombole, nekakšne »rekreacije« in ljudje seveda ljubijo predvsem veselje, ne skrbno, norčavo ali kar temeljito abotno plat življenja! Kdo bi se venomer grizel zaradi nekakšne draginje in še posebej »ozimnice« – zavriškajmo, za pojmo, rajajmo in se zalivajmo, da ne bomo oveneli med večnim stokanjem! Nič skrbi – preživeli bomo! Sedanje tombole in veselice niso zadnje. Zaupati pa smemo tudi sindikatom, ki nam bodo pomagali naprej živeti in preživeti na kredo ali na popust. Kdor bo živel, bo videl! In kaj vse smo že videli... Zato je upanje, da bodo tudi sindikati preživeli kljub svojemu nezakonitemu ozimniškemu (ne vem, kako se temu pravi) človekljubju.

Naj torej živi geslo: »Nihče ne sme ostati brez ozimnice!« Lahko bi torej rekli, da je ta tako znamenita ozimnica v resnici preživnica. No, novih besed in imen ne pogrešamo, pač pa se morda kdo boji, da kakšna stara ali malo novejša beseda, kakršna je ozimnica, spride vsega ne bo preživela. Poglavito pa je, da bomo preživeli mi, tudi brez ozimnice.

efes

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko pošljo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina: 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35